

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

David MARTINEK

Fenomén bezdomovectví na příkladu města Olomouce

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Olomouc 2013

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): David Martinek (R10170)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Fenomén bezdomovectví na příkladu města Olomouce

Title of thesis: Phenomenon of homelessness in the territory of Olomouc

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Rozsah práce: 52 stran, 4 vázané přílohy

Abstrakt: Bakalářská práce se zaměřuje na základní definice, týkající se bezdomovectví. Zvláštní pozornost je pak věnována této problematice na území města Olomouce. První část je zaměřena na teoretické poznatky, druhá část pak reflektuje spíše praktické informace, získané vlastním šetřením. Důraz je kladen i na situaci bezdomovců a vývoj bezdomovectví v Olomouci od roku 2007 až po současnost.

Klíčová slova: Olomouc, bezdomovectví, bezdomovci,

Abstract: This bachelor thesis focuses on the basic definitions related to homelessness. Particular attention is paid to this issue in the city of Olomouc. The first part focuses on theoretical knowledge, the second part reflects the more practical information gathered from its own investigation. Emphasis is also placed on the situation of homeless people and homelessness developments in Olomouc from 2007 to the present.

Keywords: Olomouc, homelessness, homeless people

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Pavla Ptáčka, Ph.D. a uvedl veškerou použitou literaturu a zdroje.

Olomouc, 1. května 2013

.....

Podpis autora

Rád bych na tomto místě poděkoval panu RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za jeho pomoc a poskytnutí cenných rad při zpracování této práce. Děkuji také vedoucímu střediska Samaritán pro lidi bez domova v Olomouci, panu Mgr. Petru Prinzovi a terénní pracovníci tohoto střediska, slečně Mgr. Věře Mackové, bez jejichž pomoci by tato práce nevznikla.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **David MARTINEK**
Osobní číslo: **R10170**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Fenomén bezdomovectví na příkladu města Olomouce**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je pohled na fenomén bezdomovectví v ČR v mezinárodním kontextu a na faktory, které ovlivňují jeho vznik, průběh a společenské důsledky. Na příkladu Olomouce budou ilustrovány jeho vybrané aspekty. Práce navazuje na BP s podobným tématem zpracovanou v r. 2007 a cílem je ji doplnit o aspekty, které v ní nebyly zpracovány.

1. Fenomén bezdomovectví a jeho definice v širším kontextu (ekonomickém, sociálním, politickém a bezpečnostním)
2. Bezdomovectví v ČR a ve vybraných evropských zemích
3. Národní a místní legislativa a její vývoj (zejména od r. 2007)
4. Cesta do a z bezdomovectví (jak se lidé stanou bezdomovci, modelové případy)
5. Bezdomovectví v Olomouci dnes a před pěti lety (změny oproti r. 2006/7 (lokality, celkový počet), sezónnost, anketa mezi bezdomovci)

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

HRADECKÝ, I. Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor - Profily bezdomovství v České

republice. 1. vyd. Praha: Naděje, 2006. 34 stran.

KVĚTOŇOVÁ, M. (2007): Sociální začleňování bezdomovců v ČR. Magisterská práce, FSS MU Brno, 104 s.

PETEREK, Lukáš. Fenomén bezdomovectví - jak se dostat, žít a přežít na ulici v dnešní

společnosti : bakalářská práce. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta pedagogiky, Katedra

sociální pedagogiky, 2007. 66 stran. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

URL: WWW stránky - Bezdomovectví v zrcadle Všeobecné deklarace lidských práv

<http://www.blisty.cz/art/10374.html>

ŠTĚCHOVÁ, M.(2009): Bezdomovci a vybrané sociálně patologické jevy.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-bezdomovci-a-vybrane-socialne-patologicke-jevy.aspx>

národní a místní legislativa týkající se bezdomovectví, informace příslušných orgánů sociálních a bezpečnostních složek atd.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **3. května 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.

děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

vedoucí katedry

V Olomouci dne 3. května 2012

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíl práce.....	10
3	Metodika práce.....	11
4	Co je to bezdomovectví? Kdo jsou bezdomovci?	12
4.1	Definice bezdomovectví	12
4.2	Lidé ohrožení bezdomovectvím	14
4.3	Formy bezdomovectví	15
4.3.1	Skupina fenoménu zjevného bezdomovectví	15
4.3.2	Skupina fenoménu skrytého bezdomovectví.....	15
4.3.3	Skupina fenoménu potenciálních bezdomovců	16
5	Bezdomovectví v ČR a ve vybraných státech.....	17
5.1	Bezdomovectví v ČR v časech nedávno minulých	17
5.2	Současná situace v ČR.....	18
5.3	Bezdomovectví v zahraničí	20
5.3.1	Stav v EU.....	20
5.3.2	Velká Británie.....	22
5.3.3	Specifika ve vybraných státech	23
6	Národní a místní legislativa týkající se bezdomovectví v ČR.....	24
6.1	Legislativní úpravy v rámci ČR.....	24
6.2	Legislativní úpravy na území Olomouce.....	26
7	Cesta „do“ a „z“ bezdomovectví	28
7.1	Cesta na ulici	28
7.2	Faktory způsobující ztrátu domova	29
7.2.1	Faktory objektivní	29
7.2.2	Faktory subjektivní.....	29
7.3	Návrat do běžného života	30
7.4	Modelové případy aneb cesta zpět v praxi	31
8	Bezdomovectví v Olomouci	34
8.1	Zařízení zajišťující pomoc lidem bez domova	34
8.2	Rok 2007 vs. 2013 z pohledu bezdomovectví.....	36

8.2.1	Lokality a sezónnost	37
8.3	Anketa mezi bezdomovci	39
9	Závěr.....	45
10	Summary	47
11	Seznam použitých zdrojů	48
12	Seznam příloh	52

1 Úvod

Fenomén bezdomovectví. Sociálně patologický jev, s nímž přišel do kontaktu snad každý z nás. Jev, před kterým spousta lidí zavírá oči. Pro mnohé z nás problém uzavřené skupiny obyvatel. Fenomén bezdomovectví je běžnou společností chápán jako něco, co se jí netýká. Opak je však pravdou. Lidé bez domova provázejí vývoj lidské společnosti již od nepaměti. Tento problém však v době prohlubování rozdílu mezi bohatými a chudými, narůstající nezaměstnaností a vleklých globálních ekonomických recesí, eskaluje. Cesta z pohodlí běžného života do peripetií života na ulici bývá velmi často krátká a přímá. Cesta zpátečním směrem již takové parametry postrádá. Bohužel.

Problematika bezdomovectví je velice široká a specifická. Ke každému jednotlivému případu je potřeba přistupovat individuálně. To je ovšem v rámci pomoci a prevence, která je dle mého názoru v tomto případě velice důležitá, ohromně náročné jak z pohledu finančního, tak i z pohledu omezených kapacit v organizacích, zaměřujících se na tuto problematiku. Jednou z věcí, ztěžujících návrat lidí z ulice zpátky do běžného života, je fakt, že tito lidé si již na svůj život bezdomovců zvykli a často je jejich denní režim doprovázen společensky neakceptovatelnými patologickými jevy, jako je alkoholismus a drogová závislost, nemluvě o značné sociální destrukci, kterou život na ulici způsobuje.

Celosvětová hospodářská krize, jejíž konec je stále v nedohlednu, dělá z bezdomovectví stále aktuálnější problém než kdy jindy. Omezování výroby a s tím spojená nezaměstnanost, zdražování, špatná platební morálka při splácení různých finančních závazků (hypotéky, půjčky), to vše lze označit za důsledky vedoucí k životu bez domova. K životu, z něhož vede dlouhá a strastiplná cesta...

2 Cíl práce

Mezi obecné cíle této práce patří celkový pohled na problematiku fenoménu bezdomovectví u nás i ve světě, zvláštní pozornost pak bude věnována změnám a vývoji bezdomovectví ve městě Olomouci. Snahou bude popsat typické případy, odlišnosti, pohled veřejnosti a různých institucí. Jako podklad budou sloužit jak teoretické informace, tak i data získaná z terénního šetření mezi lidmi bez domova.

První část bude věnována širší definici fenoménu bezdomovectví, vysvětlení základních pojmů a zhodnocení problematiky z různých úhlů pohledu.

Ve druhé části se zaměříme na situaci v ČR, kde nás bude zajímat současná situace, historický vývoj a také případná specifika. Pozornost bude věnována i situaci ve vybraných evropských zemích.

Třetí část bude zaměřena na národní a místní legislativu, zvláště pak na její vývoj od roku 2007. Budeme se snažit i o zmapování míry dodržování této legislativy v praxi.

Čtvrtá část se bude zabývat procesem „vzniku bezdomovce“, kdy si na modelových případech ukážeme, jak se z obyčejných lidí stávají aktivní účastníci fenoménu bezdomovectví. Na modelovém příkladě nebude opomenuta ani cesta zpět do běžného života.

V poslední části nahlédneme detailněji na problematiku bezdomovectví v Olomouci, proběhne srovnání současného stavu, změn a stavu v roce 2007. Pozornost bude věnována i vlastnímu terénnímu šetření mezi olomouckými bezdomovci.

3 Metodika práce

Jedním z prvních kroků k vypracování této práce bylo nastudování odborné literatury a dalších relevantních zdrojů, vztahujících se k fenoménu bezdomovectví. Po nastudování těchto zdrojů byla vytvořena teoretická část práce. Pro potřeby praktické části a vlastního šetření byli kontaktováni pracovníci Charity Olomouc, kteří jsou s lidmi bez domova v každodenním kontaktu. Po zpracování jejich odborných i praktických poznatků, s nimi bylo provedeno terénní šetření v některých významných olomouckých lokalitách, obývaných lidmi bez domova. V rámci vlastního terénního šetření pak bylo uskutečněno několik rozhovorů s bývalými i současnými olomouckými bezdomovci. Data získaná z terénního šetření pak byla následně zpracována a analyzována.

Důležitým faktem, který je potřeba zmínit, je zaměření metodiky této práce spíše na reálný pohled na situaci bezdomovectví v Olomouci a zhodnocení této situace vlastními prostředky než pro někoho nezbytný pozitivistický přístup, který je však konkrétně u tohoto tématu, jak dokládá odborná literatura i poznatky odborníků z praxe, značně komplikovaný.

4 Co je to bezdomovectví? Kdo jsou bezdomovci?

Najít správnou a co nejvíce vystihující definici pojmu bezdomovectví není jen tak lehké, jak se může na první pohled zdát. Jakékoliv zjednodušení a snaha v tomto názvu obsáhnout co nejširší spektrum případů lze označit přinejmenším za nelehké.

4.1 Definice bezdomovectví

Chápání bezdomovectví v příliš úzkém kontextu brání v přijetí a aplikaci postupů, které by vedly z bezdomovectví ven. Proto organizace FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) již řadu let prosazuje, aby bylo bezdomovectví chápáno v širším pojetí, které kromě lidí bez střechy zahrnuje také lidi bez bytu a osoby, žijící v nejistém nebo nevyhovujícím bydlení nebo ubytování. Tato širší definice odráží příčiny bezdomovectví a dává porozumět procesům vyloučení, které mohou vést k dlouhodobému ohrožení bezdomovectvím, i k samotnému bezdomovectví. Z tohoto důvodu také tato organizace vypracovala a přijala typologii bezdomovectví ETHOS, která se snaží odrazit různorodost zkušeností jednotlivých členských států a poskytnout jednotnější přístup k porozumění bezdomovectví a vyloučení z bydlení na evropské i národní úrovni. ETHOS tak představuje kompromis různých národních perspektiv a reálných situací. Typologie ETHOS se tak stává nástrojem, který lze využít na národní úrovni a který může být nápomocný při rozhodování o strategiích řešení problematiky bezdomovství. Přesné znění ETHOS - Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR, lze nalézt v příloze této práce. (Hradecký a kol., 2006)

Problematikou samotné definice bezdomovectví se zabývají i *Vlastimila a Ilja Hradečtí (1996)*, kteří uvádí, že každá definice bude ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Jako nepřesný a nedostatečný také považují výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací.

Z pohledu sociální práce se díváme na bezdomovectví (lze používat i termín bezdomovství) jako na sociální jev podmíněný řadou faktorů, představující krajní podobu sociálního vyloučení. Cílová skupina je pak dále popisována jako: „lidé bez domova“ nebo „lidé bez přístřeší“. Z této oblasti máme i další definice s velmi podobným obsahem. Bezdomovectví označuje situaci bezprostřední nouze, v níž se ocitá člověk bez trvalého domova. Záměrně je použit výraz domov, nikoliv přístřeší. Pojem domov je totiž ve většině případů asociován s určitou úrovní jistoty a bezpečí, nejen s místem, kde lze přespát v technickém slova smyslu bez hlubších vazeb a odpovídajících emocí. Dostupné zdroje a schopnosti osob žijících bez domova neumožňují tento problém řešit svépomocí, přičemž absencí a ztrátou domova je každá tato osoba ohrožena v mnoha aspektech své existence. Tato definice je záměrně zúžena, jelikož nad její rámec existuje tzv. bezdomovci z přesvědčení. Tato početně zanedbatelná skupina si zvolila bezdomovectví jako svůj životní styl a zcela jim tento stav vyhovuje. Zřídka se tato menšina stává klienty sociálních služeb a ve většině případů odmítá jakoukoliv závislost na institucionalizované podpoře a pomoci. (*Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005*)

Další definice, tentokrát z Psychologického slovníku, popisuje bezdomovectví jako situaci osoby bez státní příslušnosti, která nevyužívá ochranných, podpůrných ani jakýchkoliv jiných prostředků poskytovaných státem. Definice však i zahrnuje osoby bez bydliště, přespávající na různých druzích veřejných prostranství, či jiných specifických místech. (*Hartl, Hartlová, 2009*)

Zajímavý pohled na vývoj definice bezdomovectví poskytuje *Hradecký a kol. (2007)* na příkladu stanovení si Evropskou observatoří bezdomovství třech domén, které tvoří domov, jehož absence může být chápána jako vymezení bezdomovectví. Mít domov může být chápáno jako: mít slušné obydlí (či prostor), způsobilé k naplňování potřeb dané osoby a její rodiny (fyzická doména); mít možnost uchovat si soukromí a udržovat společenské vztahy (sociální doména) a mít výlučné vlastnictví, jistotu užívání a právní nárok (právní doména).

4.2 Lidé ohrožení bezdomovectvím

Jak se nám později potvrdí na modelových případech, bezdomovcem se může stát kdokoliv z nás. Existují však skupiny obyvatel, které jsou považovány za rizikové a je u nich větší pravděpodobnost, že k bezdomovectví mohou inklinovat častěji než ostatní.

Matoušek, Koláčková, Kodymová (2006) považují za lidi nejvíce ohrožené bezdomovectvím dlouhodobě nezaměstnané, hendikepované, seniory, lidi adaptované na život v institucích, příslušníky etnických minorit (u nás se jedná především o Romy) a migranty. Ztráta domova pak více hrozí mužům než ženám, lidem staršího nebo středního věku než lidem mladším. Jako typický příklad pak uvádějí českého bezdomovce jako čtyřicetiletého minimálně dva roky nezaměstnaného Roma. Menší podíl žen mezi bezdomovci je pak vysvětlován větší orientací žen na mezilidské vztahy a schopností lépe využít přirozeně bohatší sociální síť. Muži, kteří jsou méně orientovaní na vztahy, se častěji ocitají osamocení a „propadnou“ svou záchrannou sociální sítí. Mezi bezdomovci je samozřejmě početná skupina závislých na návykových látkách, z nichž převažují lidé závislí na alkoholu. Tato závislost je často primární příčinou života na ulici, tak i závislostí získanou v průběhu života na ulici.

Hospodářské a sociální změny zvyšují riziko ohrožení stále většího počtu lidí. Ti nejzranitelnější z nich, lidé vyloučení ze společenského a hospodářského života, mladí lidé, kteří se nedokáží hospodářsky uchytit, dlouhodobě nezaměstnaní, ženy v pozici diskriminovaných, nemocní a invalidé, jsou často zbaveni všech výhod, které by vlastně tyto hospodářské a technologické změny měly přinášet.

Nízké příjmy, ztráta bydlení, nízké vzdělání a nekvalifikovanost společně s malými pracovními příležitostmi, jichž se lidem dostává, vedou k různým formám chudoby. Bezdomovectví je pak jejím extrémním projevem a je dnes považováno dokonce za substrukturu společnosti. Substrukturu opovrhovanou, deformovanou, diskriminovanou, segregovanou a marginální. (*Hradecký, Hradecká, 1996*)

4.3 Formy bezdomovectví

V odborné literatuře, zabývající se tématy souvisejícími s definicí bezdomovectví, dominuje následující názor na dělení forem bezdomovectví.

Rozlišujeme tři základní formy bezdomovectví. Jedná se o:

- skupina fenoménu zjevného bezdomovectví,
- skupina fenoménu skrytého bezdomovectví,
- skupina fenoménu potenciálního bezdomovectví.

4.3.1 Skupina fenoménu zjevného bezdomovectví

Jedná se o nejviditelnější část bezdomovecké populace. Do této kategorie patří osoby žijící na ulicích, na nádražích, patří sem ti, kteří vyhledávají ubytování v zimních noclehárnách, azylových domech, v noclehárnách připravených městy nebo charitativními organizacemi. Reprezentují však pouze část obyvatel bez trvalého bydliště. Tito bezdomovci jsou společensky diskvalifikováni a ztrácejí vazby společenské i administrativní. Zajímavostí je existující relace mezi ztrátou ubytování, zaměstnání a občanského průkazu. Jedná se o jakýsi bludný kruh, známý všem lidem bez domova, kteří ztratili víru v sebe sama. V návratu do běžného života je třeba vykonat náročný a zdlouhavý proces resocializace, což však zvládne mizivé procento bezdomovců. (*Hradecký, Hradecká, 1996; Haasová, 2005*)

4.3.2 Skupina fenoménu skrytého bezdomovectví

Skryté bezdomovství je bezesporu problematičtější, než výrazně viditelnější zjevné bezdomovectví. Jedná se o ten typ bezdomovců, kteří se z různých důvodů neobracejí na služby veřejné nebo charitativní, aby našli nocleh. Do této kategorie spadají i ti jedinci, využívající pomoci či noclehu u přátel a příbuzných. Skupina skrytého bezdomovectví je označována jako riziková, jelikož se jedná o sku-

pinu putující, stále měnící svá dočasná útočiště. Toto jednání často přináší potíže zdravotní, s policií, s úřady. (Hradecký, Hradecká, 1996; Haasová, 2005)

Právě lidé příslušící k této skupině, jsou nejčastějšími obyvateli squatů, sklepů, domů určených k demolici, kontejnerů, stanů nebo starých aut. Ovšem s příchodem nevlídného, mrazivého počasí se i tito lidé snaží uchýlovat k službám ubytovacích zařízení, které obyčejně využívají bezdomovci zjevně. V těchto zařízeních, ať už městských, či charitativních organizací však nemohou setrvat déle, než je určený limit. Problémem jsou i předpisy těchto zařízení, jelikož některé ubytovny nejsou určeny pro uprchlíky, jiné nepřijímají adolescenty a opět jiné jsou pouze pro muže či ženy a nemají místo pro ženy s dětmi. Mnohé ubytovny odmítají toxikomany, nebo bezdomovce, kteří mají velké problémy se zdravím. Tento proces je pro většinu velice náročný a často vyčerpá všechnu osobní strategii hledajícího. (Hradecký, Hradecká, 1996; Haasová, 2005)

4.3.3 Skupina fenoménu potenciálních bezdomovců

Do poslední skupiny řadíme ty jedince, jejichž potřeby jsou úřadům méně známé nebo neznámé. Jedná se o osoby často žijící v různých těžkých životních podmínkách, denních rodinných problémech, v potížích osobního charakteru, v potížích udržet si byt a v riziku jej ztratit. Podle statistik ze zemí Evropské unie tato situace postihuje až 10 % populace. (Hradecký, Hradecká, 1996; Haasová, 2005)

Zařadit do této skupiny zákonitě musíme i ty, kteří čekají na propuštění z vězení, ústavů, osoby odcházející z dětských domovů, ale i početnou skupinu migrační a exilní. (Hradecký, Hradecká, 1996, Haasová, 2005)

5 Bezdomovectví v ČR a ve vybraných státech

To, že je problematika bezdomovectví věcí, která se bez přispění a pomoci z vnějšího prostředí sama nevyřeší, je věc obecně známá ve většině vyspělých států, s do jisté míry fungujícím sociálním systémem. Rozdíly však lze pozorovat zvláště v míře a kvalitě přístupu k tomuto fenoménu, ze strany jednotlivých států. Důkazem budiž následující kapitola

5.1 Bezdomovectví v ČR v časech nedávno minulých

Před rokem 1989 se podle oficiální rétoriky vládnoucí garnitury lidé bez domova prakticky nevyskytovali. Bezdomovectví se pokládalo za kapitalistický nešvar, v socialistických zemích nevyskytující se. Kdokoliv, kdo nepracoval nebo se delší čas nezdržoval v místě svého trvalého bydliště, byl trestně stíhán za příživnictví, popřípadě byl umístěn do psychiatrické léčebny či jiného zařízení. Nepochybný je fakt, že i u nás existovalo tzv. skryté bezdomovectví, ale tento problém se nezveřejňoval a tudíž ani neřešil. Jelikož bezdomovectví oficiálně neexistovalo, nefungovaly v té době ani žádné pomocné a charitativní organizace. (*Štěchová a kol., 2008*)

Politické a společenské změny po roce 1989 znamenaly doslova rozkvět fenoménu bezdomovectví. Přispělo k tomu několik zásadních změn jako například zánik trestnosti výtržnictví, zánik pracovních povinností, jelikož zprivatizovaným a transformovaným podnikům zanikla povinnost zaměstnávat nadbytečné pracovníky. S tím souvisí i následné rušení podnikových ubytoven a v konečném důsledku i rozpad velkých podniků. Svou roli v masivním nástupu bezdomovectví u nás hrála nepochybně i amnestie, vyhlášená roku 1990 tehdejším federálním prezidentem Václavem Havlem. Rozsáhlá amnestie tehdy zasáhla cca 16 000 lidí, kteří si museli ze dne na den zvykat na nové politické i společenské uspořádání. Tato situace přispěla i k celkovému zviditelnění problematiky bezdomovectví. (*Štěchová a kol., 2008*)

5.2 Současná situace v ČR

Jak již víme z předchozí kapitoly, bezdomovectví je závažným sociálním problémem. Bohužel v České republice je stále informovanost a podvědomí široké veřejnosti o této problematice na poměrně nízké úrovni. Jedním z důvodů je fakt, že za minulého režimu byly záležitosti týkající se bezdomovectví a bezdomovců uměle zneviditelňovány. Rapidní nárůst přišel tedy až po roce 1989 společně s ekonomicko-politickými změnami. (Štěchová, 2009)

Pokusit se zmapovat přesný počet bezdomovců je nemožné, vždy se bude z drtivé části jednat o skupinu zjevných bezdomovců, navštěvujících různé specializované instituce. V České republice existovaly do roku 2011 neoficiální údaje, vypracované většinou některou z organizací, věnující se problematice bezdomovectví. Zlom však přichází právě v roce 2011, kdy v rámci celorepublikového sčítání lidí, domů a bytů, Český statistický úřad (ČSÚ) ve spolupráci se Sdružením azylových domů v ČR a s Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR, provedl historicky první census.(ČSÚ, 2012)

Z rozhovorů s vedoucím střediska Samaritán pro lidi bez domova, panem Mgr. Petrem Prinzem vyplynulo, že sčítání, jež proběhlo v roce 2011 lze brát opravdu jen jako okrajově orientační. Jelikož právě pracovníci olomoucké Charity, pod kterou středisko Samaritán spadá, realizovali sčítání v terénu, ve kterém se dennodenně pohybují, lze považovat jejich tvrzení o „zkreslených, nic neříkajících číslech“ jako důkaz o diametrálních rozdílech mezi teorií a praxí v této specifické problematice. (vlastní šetření, 2013)

Sčítací formuláře byly rozdány klientům azylových domů, nocleháren a nízkoprahových center. Jednalo se tedy jen o skupinu tzv. zjevných bezdomovců. Jejich celkový počet se zastavil na čísle 11 496. Ze sčítání také vyplývá, že bez domova žije s matkami i 397 dětí. (ČSÚ, 2012)

Sčítání proběhlo ve všech krajích ČR. Jako zajímavost lze brát fakt, že nejvíce bezdomovců nebylo sečteno v Praze, nýbrž v Moravskoslezském kraji a to rovných 2 574.(ČSÚ, 2012) Podle Jana Františka Krupy, místopředsedy Sdružení azylových domů v ČR, je to logické, jelikož jde o poměrně lidnatý kraj, navíc zasažený výraznou restrukturalizací průmyslu, při níž přišlo o práci velké množství

lidí. (*Hana Válková, Idnes.cz, 2012*) Na území hlavního města Prahy pak bylo sečteno 1 254 lidí bez domova, v Olomouckém kraji to bylo o něco méně, přesněji 1 033 osob. Nejmenších hodnot pak dosahují počty těchto osob v Karlovarském kraji (256) a Libereckém kraji (262). Mezi bezdomovci jednoznačně převládají muži, žen bylo sečteno jen 21,5 %. Většina sečtených jsou lidé svobodní (49,0 %) nebo rozvedení (38,3 %). (*ČSÚ, 2012*)

Z pohledu vzdělání je nejčetněji zastoupena skupina bezdomovců s výučním listem nebo se středoškolským vzděláním bez maturity (47,2 %). Na druhém místě pak skončili bezdomovci se základním vzděláním (28,5 %). V celkové populaci je vyučených 32,8 %, lidí se základním vzděláním 17,4 %. Hypotéza, že mezi lidmi bez domova žije možná velké množství vysokoškoláků, se nepotvrdila. Vysokoškolské vzdělání uvedlo pouze 2,6 % respondentů. (*ČSÚ, 2012*)

Jednou ze zjišťovaných okruhů byla i problematika víry, která však patřila do kategorie dobrovolných. Možnosti neodpovědět využilo celkem 5 392 bezdomovců. 4 015 lidí bez domova je bez víry a 901 bezdomovců uvedlo, že věří, ale nehlásí se k žádné církevní společnosti ani církvi. Perlička na závěr, 14 bezdomovců uvedlo víru v rytíře Jedi. (*ČSÚ, 2012*)

Co se týče ekonomické aktivity, nebude asi žádným překvapením, že nejpočetnější skupinou jsou nezaměstnaní (40,2 %). 28,5 % bezdomovců uvedlo, že jsou ekonomicky aktivní, a 14,2 % jsou nepracující důchodci. Z počtu cca 4 700 ekonomicky aktivních bezdomovců, jich podle odvětví působí nejvíce v zpracovatelském průmyslu (33 %), následuje stavebnictví (19 %) a doprava a skladování (8,6 %). (*ČSÚ, 2012*)

Ředitelka Sdružení azylových domů v ČR Dominika Najvert je přesvědčená, že tyto údaje jsou nesmírně platné a ideálně poslouží k porovnání situace a vývoje v příštím sčítání, které proběhne roku 2021. (*ČSÚ, 2012*)

Řešení problému bezdomovectví má ČR zejména po roce 2000 výrazné vazby na Metodu otevřené koordinace sociálních politik EU a po roce 2004 také na financování z prostředků evropských strukturálních fondů ESF. Naopak na regionální úrovni je vše řešeno koncepčně až od roku 2006 (například první celopražská koncepce byla zpracována až v roce 2008). (*Barták, 2011*)

5.3 Bezdomovectví v zahraničí

5.3.1 Stav v EU

Není pochyb, že bezdomovectví je vážný problém a ekonomická krize ho ještě prohloubila. Proto se i orgány EU snaží tento palčivý problém řešit a co nejvíce ho minimalizovat.

Již na počátku 80. let se v důsledku růstu nezaměstnanosti, imigrace a vzrůstající chudoby, začíná výrazněji projevovat fenomén bezdomovectví. První pokus globálního zmapování této problematiky v Evropě přichází v roce 1985, kdy Národní kampaň pro bezdomovce v Irsku uspořádala první Evropský seminář pro bezdomovectví v irském Corku. Koncepce, vycházející z podnětů tohoto semináře, byla zpracována v následujícím roce na konferenci pořádané Komisí Evropského společenství v belgickém Viersetu. Rok 1989 je rokem vzniku významné organizace, jejíž název zní: Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, zkráceně FEANTSA. Téhož roku byla FEANTSA pověřena Komisí ke zřízení Evropské pozorovatelný bezdomovectví. První zpráva Pozorovatelný zkoumá služby poskytované bezdomovcům v Evropě – jejich druh, charakteristiku a rozsah. Činí tak na pozadí měnících se způsobů politiky bydlení v Evropě. Musí působit spolu obojí (vládní i nevládní služby), pak je naděje redukovat nebo případně eliminovat ostudu bezdomovství. (*Hradecký, Hradecká, 1996*)

V posledních pár letech došlo v EU k výrazným posunům ve snaze co nejvíce eliminovat a korigovat bezdomovectví na území unie. Součástí strategie EU pro sociální začlenění a ochranu byl vyhlášen boj s bezdomovectvím jako jedna z priorit. Prostřednictvím této sociální strategie EU pro sociální ochranu a sociální začlenění Evropská unie koordinuje a podněcuje opatření a rozvíjení politik pro boj s chudobou a sociálním vyloučením na vnitrostátní úrovni. Evropský parlament přišel s několika významnými iniciativami v oblasti bezdomovectví včetně písemného prohlášení přijatého v roce 2008, v němž vyzývá Radu k souhlasu s celoevropským závazkem ukončit pouliční bezdomovectví do roku 2015. V říjnu 2010 zveřejnil Výbor regionů zprávu, v níž popisuje, jak se má boj proti bezdo-

movectví stát prioritou politiky sociální začlenění EU a zejména polisabonské strategie Evropa 2020. (*Consensus on Homelessness*, 2010)

Přesné údaje o počtech bezdomovců v Evropě bohužel neexistují, nicméně statistiky týkající se bezdomovectví existují na národní a regionální úrovni. Všechny země EU se však zavázaly, že budou pravidelně podávat informace a statistické údaje o bezdomovectví v rámci svých Národních strategických zpráv o sociální ochraně a sociálním začlenění. Pro alespoň malé nastínění situace v EU nám budiž údaj, mluvící o počtu lidí, trpících hmotnou nouzí. V celé EU je jich kolem 17 %. (*Feantsa*, 2010)

5.3.2 Situace v regionu středovýchodní Evropa

V **Polsku**, které má cca 40 milionů obyvatel, žije dle oficiálních odhadů kolem 300 000 bezdomovců. Neoficiální statistiky však hovoří o počtu minimálně 500 000. Polská vláda se v rámci všeobecné politické strategie snaží nabádat občany, aby v zimních měsících v případě spatření bezdomovce ohroženého mrazem, kontaktují neprodleně tísňovou linku 112. Tento postup je zapříčiněn zejména vysokým počtem obětí z řad bezdomovců z důvodu umrznutí či otravy oxidem uhelnatým. (*Wirginie Wojtkowski*, *magazín Cafababel*, 2012)

Nejvíce jsou bezdomovectvím ohroženi chudí obyvatelé regionů s převažujícím zemědělstvím a tradičním průmyslem (hutě, textil, doly). (*Průdková*, *Novotný*, 2011)

Dlouhodobá vysoká nezaměstnanost je největším problémem lidí bez přístřeší u našeho východního souseda – na **Slovensku**. Tito lidé často jako řešení volí migraci do ČR, kde však v mnohých případech práci též nenaleznou a často tak rozšíří řady bezdomovců. Podle Sandry Tordové, šéfredaktorky časopisu *Nota Bene* a ambasadorky projektu *Evropsky boj proti chudobe*, praxe ukazuje, že téměř třetinu slovenských bezdomovců tvoří odchovanci dětských domovů, ale i stále víc rodin a mladých lidí. Paní Tordová dále konstatuje, že v mnohých slovenských městech chybí základní služby, jako jsou noclehárny, denní centra nebo zařízení pro bezdomovce propuštěné na domácí šetření. Za velký problém pokládá

rovněž nedostatečný přístup ke zdravotní pomoci. (Tlačová agentura SR, *Tv noviny.SK*, 2010)

Z pohledu bezdomovců je život v tomto regionu zajisté nejtěžší v **Maďarsku**. V současné době zde stále platí zákon, který zakazuje spaní na ulici. Bezdomovec, jenž bude dvakrát během šesti měsíců přistižen jak nocuje na ulici, může být pokutován až do výše 150 000 forintů (asi 12 000 Kč), nebo může být dokonce poslán za mříže. Tento zákon se nevztahuje na osoby žijící ve městech a obcích, kde lidé v nouzi nemají šanci získat pomoc. Podle odhadů žije v Maďarsku, jež je dle počtu obyvatel srovnatelné s ČR, kolem dvaceti tisíc bezdomovců. Ubytovací kapacity však pojmu pouze devět tisíc z nich. (*Martin Vařeš, Týden.cz*, 2011)

V březnu 2013 dokonce parlament schválil dodatky k ústavě, které represe proti bezdomovectví ještě zpříšňují. Proti tomuto kroku se rázně postavila organizace Feantsa i orgány EU, které celou věc přezkoumají. (*FEANTSA*, 2013)

5.3.3 Velká Británie

Bezdomovectví ve Velké Británii je vnímáno jako společenský fenomén, tudíž je předmětem zájmu veřejné politiky již řadu let.

Základními zákony vztahující se k této problematice jsou zákony z let 1996 a 2002. Zákon z roku 1996 je zaměřen na vymezení sociální situace bezdomovství, zákon z roku 2002 pak stanovuje především povinnosti místních úřadů k bezdomovcům. Tyto předpisy poskytují významný institucionální základ britské politiky boje proti bezdomovectví. (*Barták*, 2011)

Březen 2002 byl časem, kdy světlo světa spatřila zpráva s názvem „More than the roof“ (Víc než jen střecha nad hlavou), která definovala problematiku bezdomovectví ve VB společně s jeho příčinami a možnostmi řešení. Tento dokument tvoří společně se zákonem z téhož roku základ současné vládní strategie v boji proti bezdomovectví. Mezi hlavní cíle patří: zintenzivnění pomoci bezdomovcům a osobám ohroženým tímto jevem, snížení počtu lidí bez domova o dvě třetiny nebo také zajištění možnosti přiměřeného bydlení pro všechny obyvatele

Velké Británie. V roce 2005 pak byla publikována zpráva navazující a doplňující tu z roku 2002 o některé další cíle, jako například problém prevence bezdomovectví či zaměření na širší na širší příčiny bezdomovectví. (*Barták, 2011*)

5.3.4 Specifika ve vybraných státech

Tristní je situace v **Rusku**. Podle odhadů v zemi žije kolem 4,5 milionů lidí bez domova. Podle charitativních organizací se jedné zejména o oběti špatných ekonomických reforem v 90. letech, svůj podíl však mají i lidé závislý na alkoholu. Jako velký problém je vnímáno i to, že kromě Moskvy a Petrohradu, nejsou takřka nikde azylové domy nebo jiné ubytovací kapacity pro lidi postižené bezdomovectvím. (*Česká tisková kancelář, Týden.cz, 2009*)

Zvláštní skupinu ruských bezdomovců tvoří děti. Odhaduje se, že jen v Moskvě žije na ulici 30 000 nezletilých. Tato nejohroženější skupina bezdomovců přespává na nádražích, v kanálech a ruinách, živí se krádežemi, prostitucí nebo žebrotou a většinu výdělku utratí za drogy. (*filmový dokument Děti ze stanice Leningradská, 2005*)

Situace není nikterak růžová ani v **USA**. Tam se uvádí, že počet dětí žijících na ulici atakuje hranici 1,6 milionu. Toto číslo je neustále aktuální zvláště kvůli nekončící ekonomické krizi, která připravila o práci a potažmo i o přístřeší miliony lidí. (*Agentura AFP, Týden.cz, 2011*)

Zajímavostí ovšem v USA je, že téměř čtvrtina všech amerických bezdomovců pochází z řad válečných veteránů. Tyto údaje vyplývají ze zprávy Národní aliance pro boj s bezdomovectvím. Za důvodem, proč se z válečných veteránů, považovaných většinou americké společnosti za hrdiny, stávají lidé bez domova je více. Nejčastěji bývá jako důvod uváděn tzv. posttraumatický stres, zpřetrhání rodinných vazeb nebo jiné psychické problémy vzniklé v nebezpečném a stresujícím prostředí. Významným procentem se na počtu bezdomovců z řad veteránů podílí i fyzicky postižení jedinci. Národní aliance pro boj s bezdomovectvím proto navrhuje podpůrný program, který se zaměří na pomoc nově navrátilším vojákům a zejména se bude podílet na pokrytí výdajů spojených s bydlením. (*Agentura Reuters, aktualně.cz, 2007; Roman Gazdik, aktualně.cz, 2007*)

6 Národní a místní legislativa týkající se bezdomovectví v ČR

V následující kapitole se práce zabývá tématem legislativy, týkající se nebo nějakým způsobem se dotýkající bezdomovectví v ČR a ve městě Olomouci.

6.1 Legislativní úpravy v rámci ČR

Právní řád ČR bohužel právní úpravu pojmu bezdomovectví neobsahuje. Právo na bydlení není obsaženo v Ústavě České republiky ani v jiném ústavním zákoně. Listina základních práv a svobod sice zaručuje právo na pomoc při zajištění základních životních podmínek, avšak samotný pojem „základní životní podmínky“ definován není. Právní předpisy se ve spojení s lidmi bez domova zabývají především sociálním zabezpečením a jeho organizací. (Štěchová, 2009)

Z historického hlediska můžeme považovat za jednoho z předchůdců právních úprav, zasahujících lidí bez domova, takzvané Domovské právo, které ukládalo obci povinnost postarat se o své chudé, které lze vzhledem k tehdejší neznalosti této terminologie, označit jako bezdomovce. Zákonné normy, týkající se tohoto práva, byly několikrát upraveny, ale podstata, tj. právo na nerušený pobyt a na chudinské opatření zůstal zachován. Právní základy byly tvořeny hlavně Říšským obecním zákonem z roku 1862, domovským zákonem z roku 1863 a jeho úpravou z roku 1868. Po vzniku ČSR byly tyto zákony bývalé monarchie převedeny do právního řádu nově vzniklého Československa, kde byly v roce 1920 novelizovány. Situace po roce 1948 je popsána v předchozích kapitolách. (Štěchová, 2009)

Jak již bylo řečeno výše, právní řád ČR nemá ve své současné podobě žádný právní předpis zaměřený na řešení problematiky bezdomovectví. Neobsahuje dokonce ani zřetelné a společné definování pojmu bezdomovec a bezdomovectví. Přehled vybraných zákonů, zabývajících se problematikou bezdomovectví se nalézá v příloze. (Hruška a kol., 2012)

Jedním z problémů spojených s problematikou bezdomovectví je i poskytování zdravotnické péče a služeb. Obecně je v ČR právo na ochranu zdraví zaruče-

no Listinou základních práv a svobod, která byla uvedena do československého právního řádu Ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. a do právního řádu ČR usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. V článku 31 je pak přímo uvedeno, že každý občan má právo na ochranu zdraví a na základě veřejného pojištění také na bezplatnou zdravotní péči. (*Šupková , 2007*)

Zdravotní péče je v právním řádu ČR dále zakotvena i zákonem č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů; a též zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. (*Hruška a kol., 2012*)

V České republice je závislý systém zdravotní péče na zdravotním pojištění. Ze zákona je v ČR povinně zdravotně pojištěn každý, kdo má na území republiky trvalý pobyt, nebo je zaměstnán u osoby, která má v ČR sídlo. V současnosti je u nás v platnosti zákon 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, vznikající dnem narození a končící dnem úmrtí. Zdravotní pojištění je v zaměstnaneckém vztahu hrazeno zaměstnavatelem z příjmu zaměstnance, v jiných případech je hrazeno státem, anebo si jej musí jedinec hradit sám. (*Šupková, 2007*)

V tento okamžik přichází pro bezdomovce kritický okamžik, jelikož většina z nich je logicky nezaměstnaná a zároveň si zdravotní pojištění nehradí, tudíž jsou u zdravotní pojišťovny vedeni jako dlužníci. Neměla by jim být tedy v případě nutnosti poskytnuta zdravotní pomoc, avšak v případě akutní potřeby lékařského ošetření nesmí být pacient odmítnut a musí být ošetřen bez požadování jakékoliv náhrady. Dochází tedy k základnímu rozporu, kdy na jedné straně stojí povinnost platit si pojistné a na straně druhé právo na zdravotní péči. Často tak dochází k situaci, kdy bezdomovec neplní povinnost pojištěnce, ale zároveň má stále ze zákona zaručena práva pojištěnců. (*Šupková, 2007*)

V praxi tak často dochází ze strany lékařů a zdravotnických středisek k negativistickému přístupu a nesprávné interpretaci zákonů. Řešením pro lidi bez domova pak bývají specializovaná zdravotnická střediska, určená přímo pro tuto skupinu obyvatel. Těchto středisek je však v ČR kritický nedostatek. (*Hruška a kol., 2012; Šupková ,2007*)

6.2 Legislativní úpravy na území Olomouce

Žádnou speciální legislativní úpravu, týkající se přímo bezdomovectví, město Olomouc na svém území neuplatňuje. Od 1.1. 2012 však na území města Olomouce platí obecně závazná vyhláška č. 9/2011 O zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebrání na veřejných prostranstvích. Tato vyhláška se vztahuje na veřejná prostranství, zvláště pak na území městské památkové rezervace. Přesné znění vyhlášky i vymezení veřejných prostranství či jejich částí lze najít v příloze.

Tuto vyhlášku lze však v praxi označit, mírně řečeno, jako problémovou. Kamenem úrazu je v tomto případě vymahatelnost finančních sankcí na nepřízpůsobivých osobách, ve většině případů právě na bezdomovcích. Podle Mgr. Petra Prinze, vedoucího střediska Samaritán pro lidi bez domova, patří většina těchto problémových osob do skupiny krajně nepřízpůsobivých lidí bez domova, kteří jsou často bez jakýchkoliv dokladů, bez trvalého bydliště i jakéhokoliv majetku a jejich dluhy často dosahují závažných částek, tudíž se jejich postih mívá s účinkem. Stejný názor vyslovil i koordinátor terénního programu olomoucké Charity, Tomáš Pavlíček: „Někdo je tak v dlužích, že ho pokuta 500 korun nerozhodí. Ale jsou i lidé, kteří dávají pozor a schovají to“. (Eva Knajblová, *Česká televize*, 2012; *vlastní šetření*, 2013)

Pro potřeby práce je zajímavý i postoj městské policie, jelikož právě městští strážníci dohlíží na dodržování této vyhlášky. Z rozhovorů s městskými strážníky v ulicích Olomouce vyplývá, že přednost před finančním postihem často dostává řešení porušení vyhlášky formou domluvy, avšak dotázaní strážníci městské policie upozorňovali na lhostejnost některých osob. „Pokuty nebo vykázání z veřejného prostranství na ně prostě neplatí. V naší přítomnosti sice dotyčný prostor opustí, do hodiny jsou však zpátky a vesele popíjí a žebrají. Je to boj s větrnými mlýny“ popisuje jeden ze strážníků. (*vlastní šetření*, 2013)

Z oficiálních statistik městské policie vyplývá, že v období od ledna do července 2012 řešili strážníci téměř dva tisíce případů porušení vyhlášky. Žebráním se na ulicích strážníci zabývali sto dvacetkrát, zbytek konfliktů s městským výnosem zavinil alkohol. Zhruba polovinu z téměř dvanácti set případů vyřešili

ústně, blok s pokutou dostalo šest set třicet lidí. (*Ondřej Zuntých, Olomoucký deník, 2012*)

To, že vyhláška často neplní svůj účel, popisuje i jeden z obyvatelů frekventované Havlíčkovy ulice v Olomouci. Zde je jedním z problémů i non stop otevřená večerka, kolem které se v nočních hodinách vyskytuje velké množství osob, porušujících vyhlášku ve většině z jejich bodů. Z rozhovoru s panem Krištofem vyplývá, že i přes snahu městské policie jsou ve většině případů tyto osoby nepostihnutelné. Z velké části se prý jedná o stále stejné jedince, kteří si s případnými finančními postihy hlavu příliš nelámou. „Nelíbí se mi, že jsou často nepříjemně vlezlý, ve snaze vyloudit z procházejících občanů nějaké drobné a často jsou i vůči svému okolí agresivní.“ Popisuje sedmadvacetiletý Olomoučan. (*Vlastní šetření, 2013*)

Velká očekávání od nové vyhlášky měl i provozní Arctic music baru, pan Sikora, sídlícího na Havlíčkově ulici č. 11. „Takřka nic se od vydání vyhlášky nezměnilo, myslím si, že není v silách policie tento problém vyřešit. Jsem přesvědčen, že na vině je slabá legislativa“ popisuje situaci pan Sikora. (*Vlastní šetření, 2013*)

Podobný názor zastává i mluvčí městské policie v Olomouci – paní Magda Václavíková, která na otázku, co by doporučovala nespokojeným Olomoučanům, odpovídá: „Nezbývá než apelovat na naše zákonodárce, aby správní orgán mohl v případě soustavného páchání přestupků na úseku veřejného pořádku uložit i zákaz pobytu. Doposud je toto možné pouze v případě pachatelů trestných činů. Další možností je i například kontaktovat olomouckou charitu, která může s pomocí terénních pracovníků na lidi bez domova působit.“ (*Ondřej Zuntých, Olomoucký deník, 2012*)

7 Cesta „do“ a „z“ bezdomovectví

Jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách, cesta z ulice zpátky do běžného života bývá nesrovnatelně těžší, než ta opačným směrem.

7.1 Cesta na ulici

Základním předpokladem všech snah o řešení problému bezdomovství je znalost příčin tohoto jevu. Samotné odstraňování následků je totiž značně neefektivní. Komplikovaná je pak zvláště skutečnost, že ne vždy lze spolehlivě rozlišit, co je příčinou a co následkem bezdomovectví. Například takový alkoholismus sice může člověka dostat na ulici, avšak někteří bezdomovci začali pít až v době, kdy se stali lidmi bez domova. Za alkoholismus si můžeme klidně dosadit nezaměstnanost, kriminalitu, zadluženost nebo zdravotní problémy. *(Průdková, Novotný; 2008)*

Proces vzniku bezdomovectví se liší případ od případu. Mnohdy jsou to silné lidské příběhy, jimž se snad ani nechce věřit. Což dokazuje i následující citace od pí. *Horákové*, z její výzkumné zprávy z roku 1997: „Příčin vzniku bezdomovectví je nejspíš tolik, kolik je lidských osudů.“ Jak již bylo řečeno, různorodost společenského původu bezdomovců je velmi různorodá. Lze mezi nimi najít vysokoškolsky vzdělané osoby, zkrachovalé bezdomovce, invalidní i starobní důchodce, recidivisty, dlouhodobě nezaměstnané, ale i osoby, které si bezdomovectví zvolily dobrovolně za svůj životní styl. *(Průdková, Novotný; 2008)*

7.2 Faktory způsobující ztrátu domova

Všeobecně můžeme říci, že proces ztráty domova, jak vyplývá ze životních příběhů, je výsledkem spolupůsobení řady vnějších a vnitřních faktorů. Ty bývají tříděny na objektivní a subjektivní.

7.2.1 Faktory objektivní

Tyto faktory zahrnují celkové společenské klima, ovlivňované například sociální politikou státu a jeho zákonodárstvím. Patří sem politika zaměstnanosti, bytová politika, ale také postavení menšin nebo institucionální příčiny, což v tomto případě reprezentují osoby propuštěné z výkonu trestu, či z ústavní výchovy. (*Matoušek a kol., 2005*)

Význam objektivních faktorů je také v jejich působení na rovnost mužů a žen, na integraci invalidů, na problémy menšin, exilu a emigrace nebo na kriminalitu, odčerpávající velké zdroje společnosti. (*Hradecký, Hradecká, 1996*)

7.2.2 Faktory subjektivní

Mezi subjektivní faktory můžeme zahrnout materiální, vztahové a osobní podmínky jednotlivců a rodin. (*Průdková, Novotný; 2008*)

Tyto faktory lze roztřídit do čtyř skupin:

a) **faktory materiální** (ztráta bydlení, nejisté bydlení, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné příjmy, zadluženost, neschopnost obhospodařovat vlastní, rozpočet, tragická událost ve formě ztráty živitele, majetku apod.),

b) **faktory vztahové** (změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod manželů, rozchod partnerů žijících v konkubinátu rozdělení nebo rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost),

c) **faktory osobní** (mentální retardace, duševní či tělesná choroba, nesamostatnost, osamělost, invalidita, alkoholismus, a další závislosti, hráčství, sociální nezralost),

d) **faktory institucionální** (propuštění z ústavu, z vězení, opuštění dětského domova).

(Hradecký, Hradecká, 1996)

Jak by se mohlo z běžných zkušeností z mnohých ulic velkoměst zdát, toxikomanie a alkoholismus nepatří mezi nejsilnější a spouštěcí vlivy vedoucí k bezdomovectví. Mezi základními elementy naproti tomu může patřit osamělost a izolace, čímž tak tvoří důležité faktory počátku sociálního vyloučení.

(Hradecký, Hradecká, 1996)

7.3 Návrat do běžného života

Cesta z ulice zpátky do běžného života je nejtěžším krokem v životě bezdomovce. Vzdálenost bývá vždy pekelně dlouhá. Nezbytnou roli v tomto procesu hrají organizace, zabývající se pomocí těmito lidem. Bez jejich přispění by již tak dosti nízká úspěšnost návratu a začlenění do společnosti byla ještě mizivější.

Jak již zde bylo několikrát zmíněno, každý případ je specifický a je k němu potřeba přistupovat individuálně. Zvláště některé skupiny sociálně postižených potřebují zvláštní pozornost: ženy, matky s dětmi, osamělé těhotné ženy, velmi mladí lidé a zvláště pak odchovanci dětských domovů. Zároveň je cílem každého resocializačního programu, aby dřívější bezdomovec opět oživil zpřetrhané soci-

ální vazby, ať už rodinné či pracovní, nebo navázal nové přátelství a partnerství, zkrátka aby dostal nový smysl života, a zároveň aby získal přiměřené bydlení a měl zdroj příjmů k jeho udržení. (Hradecký, Hradecká, 1996)

Přes všechny tyto snahy však stále zůstává nezanedbatelné procento těch, které lze označit jako nesamostatné, závislé, s poruchami osobnosti, kteří nedokážou dosáhnout stanovených cílů. I tyto osoby si však zaslouží šanci na důstojný život, ať již v chráněném bydlení, v trvalém azylovém ubytování nebo v domě pokojného stáří. (Průdková, Novotný; 2008)

7.4 Modelové případy aneb cesta zpět v praxi

V následující části byla jako forma zjištění situace v praxi využita metoda rozhovorů s bezdomovci. Tato cesta byla vybrána proto, jelikož tato problematika je na tolik specifická, že se neobejde bez přímého kontaktu s účastníky v terénu.

Samotný výběr vhodných osob je dosti obtížný, poněvadž vhodné osoby často neoplývají ochotou mluvit o svých osobních věcech a často se za svoji minulost i současnost stydí. Šetření proběhlo s celkem 5 osobami, z nichž byly následně vyselektovány 3 (dva muži a jedna žena), které byly zvoleny jako nejideálnější. Důraz byl také kladen na široké věkové spektrum a na to, aby byla v tomto šetření zahrnuta i žena.

Stejně jako u Štěchové a kol. (2008), i zde bylo u respondentů zvoleno několik zkoumaných okruhů: 1. Základní sociodemografické charakteristiky (věk, vzdělání, rodinný stav), 2. Sociální zázemí, 3. Důvod ztráty bydlení, 4. Zkušenosti s návykovými látkami, 5. Návrat zpět (jak probíhal, kdo pomohl)

Jména všech osob a další citlivé údaje byly pozměněny. Příběhy byly sepsány na jaře roku 2013.

Michal, 28 let, svobodný, vyučen v oboru kuchař-číšník

První respondent je zástupce nejmladší generace olomouckých bezdomovců.

Michal žil od narození pouze s matkou a se starším bratrem, otec o něj nikdy nejevilo žádný zájem. Matka měla kladný vztah k alkoholu a často střídala partnery. Michal s bratrem vyrůstali na panelovém sídlišti takřka

bez dozoru. Ve škole byl již od prvních ročníků problémový, vzorem mu byl starší bratr. Ke sportu, ani k jiným volnočasovým aktivitám vztah neměl.

Problémy s návykovými látkami začali už na učilišti, kde k víkendovému pití alkoholu přidal i každodenní kouření marihuany. Nedostatek financí Michal často řešil majetkovou trestní činností. Přesto všechno se mu podařilo úspěšně se vyučit.

Po vyučení přicházejí v jeho životě vážnější komplikace. Matka se stěhuje s novým přítelem do jiného města, nedaří se mu najít trvalou práci a navíc bydlí v jednopokojovém bytě společně se starším bratrem, který v té době experimentuje s pervitinem. Netrvá dlouho a oba končí ve vězení za dlouhodobou majetkoprávní trestnou činností. Michalovi byl uložen trest odnětí svobody v délce tří let, z něhož si odpykal za mřížemi celé dva roky. Po návratu se chtěl vrátit k matce, ale ta se zřekla a nekomunikuje s ním do teď. Chvilí žil u kamaráda z učení, ale s tím se nepohodl, a tak skončil na ulici.

Na ulici si vydělává žebráním a krádežemi. Přespává ve squatech. Peníze utrácí za levný alkohol a občas i za pervitin. V létě objíždí hudební festivaly, kde vykrádá stany. Zlom v jeho životě však přichází v okamžiku, kdy poznává o rok mladší Petru. V té době jim je 25 a 24 let.

Petra se pohybuje v punkové komunitě, ke které má i Michal blízko. Když Petra otěhotní, její rodiče jí a Michalovi zařídí bydlení v obci nedaleko Olomouce. Michal získává od otce Petry práci v rodinné stavební firmě, kde však dlouho nevydrží a hledá práci v oboru, v němž je vyučen. To se mu daří a už rok pracuje jako kuchař v restauraci.

Michal je otcem 1,5 roční dcery a žije spořádaným životem. Jak sám říká, z ulice ho dostala hlavně pomoc Petřiny rodina. Z dřívější komunity se nestýká s nikým a za svou minulost se stydí. Z rodiny komunikuje pouze s bratrem, který je však již poněkolkáté ve výkonu trestu.

Jana, 41 let, rozvedená, vyučená v oboru prodavačka

Druhým respondentem je žena, zástupkyně střední generace.

Jana se narodila v Ostravě, jako jedináček, v poměrně dobře situované rodině. Na dětství a školní léta vzpomíná v dobrém, stejně tak na ty učňovské. Rodinné zázemí měla dle svých slov vynikající. Změna přišla ve 20 letech, kdy se odstěhovala do Olomouce za svým o 9 let starším partnerem,

který v té době začínal s podnikáním. Vztah fungoval dobře, po dvouleté známosti se vzali a měli spolu syna. Horší to však bylo s manžellovým podnikáním, které rodinu výrazně zadlužilo. Za nedlouho manžel rodinu opouští, následuje rozvod a splácení dluhů.

Paní Jana přiznává, že v té době často sáhla po lahvi vína nebo se snažila „zbohatnout“ v prostředí výherních automatů. Syn mezitím skončil v péči Janiných rodičů.

Okolo roku 2004 Jana přespává u známých a vydělává si na černo jako uklízečka na ubytovně. Přestože se nikdy neocitla úplně na ulici, za bezdomovkyni se v té době považovala, jelikož často netušila, kde v noci bude spát. Štěstí se na ni usmálo v roce 2008, kdy potkala svého současného přítele, ke kterému se nastěhovala. Její přítel je o pár let starší, rozvedený s dvěma dcerami z předešlého manželství a pracuje jako řidič z povolání. Jana od té doby pracovala jako dělnice, uklízečka a nyní obsluhuje v herně na jednom z olomouckých sídlišť.

Dle svých slov si žije krásně, jen ji mrzí její špatný vztah se synem, který se komunikaci s ní vyhýbá.

Alois, 62 let, rozvedený, vyučen v oboru zedník

Třetí respondent zastupuje nejstarší skupinu bezdomovců.

Pan Alois, pochází z vesnice vzdálené cca 12 km od Olomouce, jako nejstarší ze tří dětí. Matka zemřela, když mu bylo 6 let. Otec se později znovu oženil a syna poslal na učiliště do Ostravy. Po vyučení následovaly dva roky vojny na Slovensku. Po návratu z vojny žil a pracoval v Havířově, kde se také oženil. To trvalo 11 let, ale z důvodu promiskuitního života manželky skončilo rozvodem. Poté se pan Alois přestěhoval do Ostravy, kde bydlel na podnikové ubytovně. V roce 1985 umírá otec pana Aloise a v pozůstalosti mu odkazuje chatu se zahradou v zahrádkářské kolonii u Olomouce. Tam se také po odchodu ze zaměstnání v Ostravě stěhuje. Od té doby de facto začíná jeho život na ulici.

Na jaře roku 1989 je Alois stíhán za příživnictví a rozkrádání socialistického majetku, avšak v lednu 1990 byl po amnestii opět na svobodě. Pan Alois se živí převážně sběrem kovu, dříve občas vypomáhal s výkopovými pracemi. Přiznává, že dříve míval problémy s alkoholem, ale nyní si sem tam dá pivo a víno nebo v zimě rum na zahřátí. Pan Alois sociální služby využívá nepravidelně, v zimě si

však rád zajde do olomoucké Charity na polévku. Tento způsob života si vybral sám a je prý spokojený. S nikým z rodiny není už od roku 1995 v kontaktu. Návrat do společnosti už vzhledem ke svému věku vylučuje a rozhovor končí se slovy: „starého psa novým kouskům nenaučíš!“...

8 Bezdomovectví v Olomouci

Následující kapitola vznikala s přispěním odborných a praktických poznatků vedoucího střediska Samaritán pro lidi bez domova, pana Mgr. Petra Prinze a zvláště pak terénní sociální pracovnice, slečny Mgr. Věry Mackové, se kterou bylo uskutečněno terénního šetření v některých významných bezdomoveckých lokalitách v Olomouci.

Město Olomouc je krajským městem Olomouckého kraje, na jehož území žije cca 100 000 obyvatel (k 31.12. 2012 to bylo 99 471 obyvatel). (ČSÚ, 2013)

Z pohledu výskytu fenoménu bezdomovectví, je potřeba Olomouc chápat jako důležité správní a ekonomické centrum Střední Moravy. Zároveň je Olomouc také významným dopravním uzlem. Logicky je zde tedy více pracovních příležitostí i lepší životní úroveň než v odlehlejších částech regionu. To vše zvyšuje potenciální atraktivitu lidí bez domova, přesouvající se do tohoto sídla s vidinou možnosti lepšího přežití, dostupnosti sociálních služeb či větší šance na resocializaci a případný návrat zpět do společnosti.

8.1 Zařízení zajišťující pomoc lidem bez domova

Vytvoření kvalitní sítě zařízení zajišťujících sociální služby pro osoby, žijící na ulici, je základním předpokladem k pomoci, prevenci, řešení důsledků a pochopení specifík fenoménu bezdomovectví. V Olomouci jsou tyto služby poskytovány více provozovateli.

Nejvýraznějším činitelem na tomto poli je bezesporu nestátní nezisková organizace Charita Olomouc, provozující středisko Samaritán pro lidi bez domova,

fungující již od roku 1991. Mezi služby poskytované tímto střediskem patří: azylový dům (kapacita 46 lůžek), sociální byty, azylový dům pro ženy (kapacita 10 lůžek), nízkoprahové denní centrum, noclehárna pro muže (kapacita 14 lůžek). V roce 2007 byla otevřena ordinace praktického lékaře pro lidi v nouzi, aby do jisté míry navázala na služby denního nízkoprahového centra. V roce 2010 pak byla otevřena i noclehárna pro ženy. Jednou z nejdůležitějších služeb poskytovaných střediskem Samaritán je terénní program. Terénní pracovníci aktivně vyhledávají a pomáhají lidem na ulici, jsou jim k dispozici při pomoci v úředních záležitostech a v případě jejich zájmu je dále nasměrovávají k dalším sociálním a zdravotním službám. (*Charita Olomouc, vlastní šetření, 2013*)

Součástí terénního programu je i projekt Vzestupná spirála, jenž je podpořen ze zdrojů Evropského sociálního fondu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Projekt je realizován od 1. 7. 2011 do 30. 6. 2014 a jeho hlavním úkolem je řešení problematiky zadlužování, což je ve společnosti velmi aktuální téma. Terénní pracovníci aktivně vyhledávají, oslovují a posilují řešení zadluženosti u nejohroženějších osob. (*Charita Olomouc, vlastní šetření, 2013*)

Dalším významným poskytovatelem služeb pro lidi bez domova je Statutární město Olomouc, které provozuje Azylový dům (kapacita 48 lůžek), Noclehárnu (kapacita 10 lůžek) a specifickou službu - Domov pro ženy a matky s dětmi, což je zařízení poskytující podporu ženám, matkám s nezletilými dětmi a těhotným ženám starším 18-ti let, které se ocitnou v situaci spojené se ztrátou bydlení a jinými negativními sociálními jevy. (*Statutární město Olomouc, 2013; vlastní šetření*)

Spolupráce mezi těmito zřizovateli funguje na velice dobré úrovni. Podle slov vedoucího střediska Samaritán, pana Mgr. Petra Prinze, jsou vztahy i finanční podpora mezi Charitou a orgány města nadstandardní. Svoji úlohu zde hraje i Olomoucký kraj, který ačkoliv není zřizovatelem žádného odborného pracoviště, zaměřujícího se na práci s lidmi bez domova, tak se finančně podílí na činnosti těchto zařízení.

Bohužel nedostatek financí v tomto odvětví sociálních služeb je stále aktuálním problémem. Důkazem budiž zrušení terénního programu pro lidi bez domova v Přerově, který byl zřizovaný olomouckou Charitou. V ohrožení je také provoz Nízkoprahového denního centra a to by znamenalo výpadek služby pro cca

150 klientů denně, což by pocítili nejen tito klienti, ale i ostatní Olomoučané. (*Charita Olomouc; vlastní šetření, 2013*)

8.2 Rok 2007 vs. 2013 z pohledu bezdomovectví

Z pohledu laika by se dalo říci, že se za oněch 6 let v Olomouci, co se týče problematiky lidí bez domova, nic zásadního nezměnilo. Není to tak docela pravda. Stejně tak jako velkou část populace, i bezdomovecké komunity se dotkla, ať už přímo nebo nepřímo, celosvětová hospodářská krize.

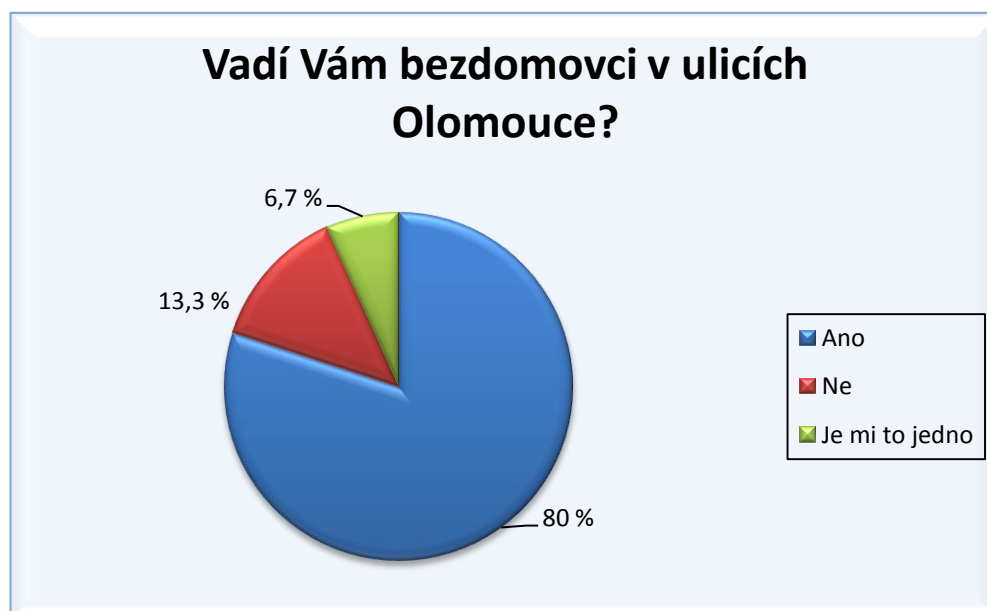
Změny lze pozorovat například ve srovnání vzájemných nesympatií mezi zjevnými dlouhodobými bezdomovci a drogově závislými lidmi bez domova. Mezi těmito dvěma skupinami panovala ve většině případů nevraživost a obě skupiny sebou vzájemně opovrhovaly. V důsledku krize a stále se zmenšujících prostředků poskytovaných v rámci sociálních služeb se však tyto nesympatie postupně vytrácí až do situace dnešních dní, kdy tyto před 6-ti lety mezi sebou nesnesitelné skupiny dokáží žít bez větších konfliktů vedle sebe. Do jisté míry je to dáno i prostorovou proporcí Olomouce, kdy počet vhodných lokalit pro dlouhodobější zdržování se, je značně omezen.

Značně komplikované je však srovnání výše zmíněného časového období z hlediska celkového počtu bezdomovců v Olomouci. Samotné šetření by muselo mít dlouhodobější charakter a mělo by zahrnout počet lidí žijících na ulici, využívajících sociálních služeb a lidí žijících v provizoriu. Toto šetření a následné vyhodnocení by tak zřejmě přesáhlo rozsah této práce.

Jako změnu k lepšímu od roku 2007 lze brát i zdokonalení služeb poskytovaných lidem bez domova. Jak již bylo výše zmíněno, na konci roku 2007 byla uvedena do provozu Ordinace praktického lékaře pro lidi v nouzi a v roce 2010 přibyla v portfoliu poskytovaných služeb olomoucké Charity také Noclehárna pro ženy.

Změnu lze pozorovat i ve společnosti, kde se s finančními problémy potýká stále více občanů, kteří pak na žebrající bezdomovce reagují často agresivně. Jak vyplynulo ze šetření v ulicích Olomouce, kdy odpovídali kolemjdoucí na jednoduchou otázku, zda jim vadí bezdomovci v ulicích města, lidé pro tyto osoby moc pochopení nemají. Osloveno bylo 30 občanů Olomouce, z čehož

kladně – tedy že jim vadí, odpovědělo 24 lidí, odpověď NE pak zvolili 4 respondenti a bezdomovci v ulicích Olomouce byly pak jedno dvěma respondentům. Procentuální vyjádření lze pozorovat v grafu níže.

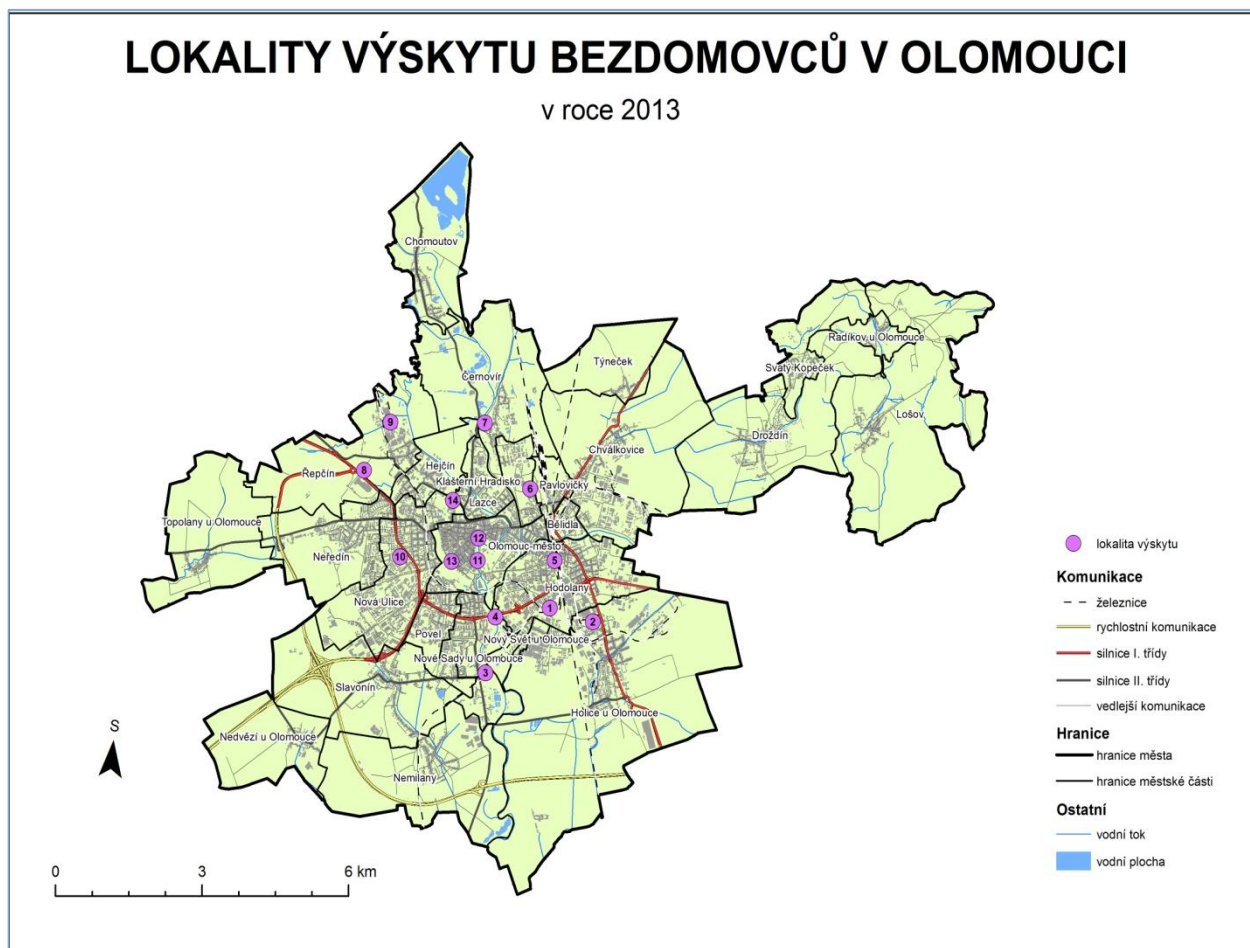
Graf č. 1: Tolerance bezdomovectví občanů Olomouce
Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Jako extrémní projev nesouhlasu s bezdomovci v Olomouci lze pak považovat sérii pěti odsouzeníhodných útoků na tyto osoby v krátkém časovém rozmezí. Událo se tak v období mezi květnem až červencem 2012. Scénář byl vždy stejný. Brutální napadení starších bezdomovců skupinou mladších agresorů. Ve dvou z pěti případů byli útočníci dopadeni zvláště díky propracovanému kamerovému systému městské policie. (Miloslav Hradil, pravo.cz novinky, 2012)

8.2.1 Lokality a sezónnost

Samotné určení lokalit, kde se ve větší koncentraci vyskytují lidé bez domova, lze označit za problematické. Je to dáno hlavně tím, že tato komunita u široké veřejnosti vzbuzuje rozporuplné pocity a sami terénní pracovníci neradi „vy-

zrazují“ přesnou lokaci těchto míst. Po pravdě řečeno, po sérii nedávných násilností vůči těmto osobám se není čemu divit. Přesto byla pro potřeby této práce vypracována následující mapa s přibližnou polohou nejvýznamnějších lokalit.

Obr. č. 1: Mapa lokalit výskytu bezdomovců v Olomouci

Autor: David Martinek

Kategorizace lokalit:

I. Sezónní lokality: Lokality číslo 1, 2, 3, 7, 10, 14. Tyto lokality jsou většinou obývány celoročně, ale zvláště v teplejších měsících je v těchto místech pozorovatelná zvýšená koncentrace lidí bez domova. V zimních měsících obyvatelé těchto lokalit ve větší míře využívají sociálních služeb.

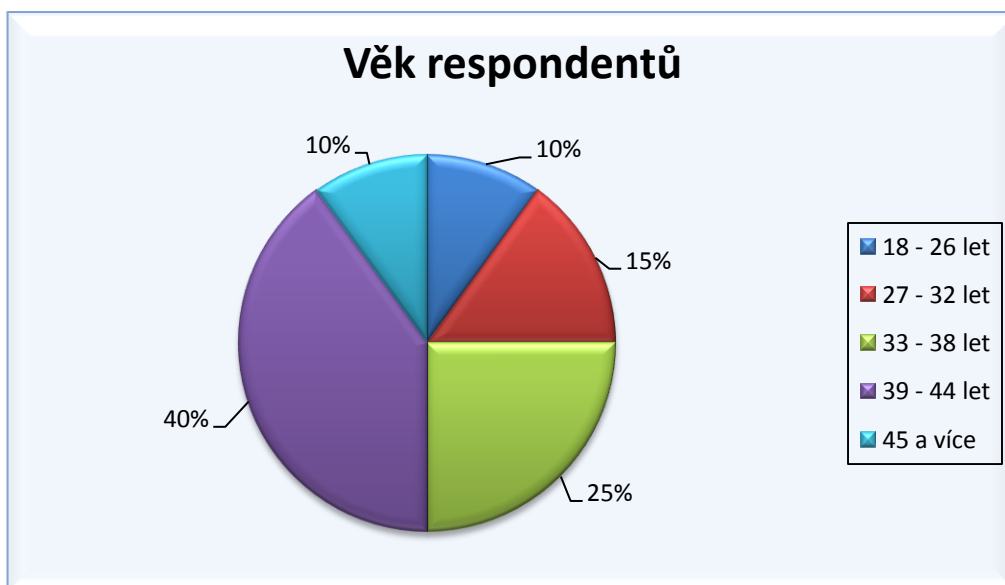
II. Lokality „pod mostem“: Lokality číslo 4, 8, 11. Společným znakem těchto lokalit je jejich umístění pod konstrukcí mostů. Jsou rovněž obývány celoročně, převážně dlouhodobými lidmi bez domova.

III. Dominantní lokality. Lokality číslo 5, 6, 9, 12, 13. Tyto lokality se mezi sebou dají ještě rozlišit na lokality u zařízení poskytujících služby (čísla 9 a 12) a na specifické lokality (čísla 5 a 13), které jsou celoročně obývané bezdomovci a právě zde je velmi často porušována vyhláška o konzumaci alkoholu na veřejnosti. Výsadní postavení pak zaujímá lokalita číslo 6, ve které se vyskytuje v poměrně malé vzdálenosti od sebe, více skupin bezdomovců.

8.3 Anketa mezi bezdomovci

Samotné šetření je v této komunitě vždy komplikovanou věcí. Někteří bezdomovci mají k dotazníkům a otázkám týkajících se jejich života doslova averzi. Byla tedy zvolena metoda osobního kontaktu a interpretace předem připravených otázek v rámci rozhovoru. Šetření bylo uskutečněno na vzorku 20-ti respondentů (17 mužů, 3 ženy), kteří byli vybráni ze čtyř lokalit (Havlíčková ulice, hl. nádraží, Michalský výpad, Biskupské náměstí). Zjišťované údaje se týkaly následujících témat:

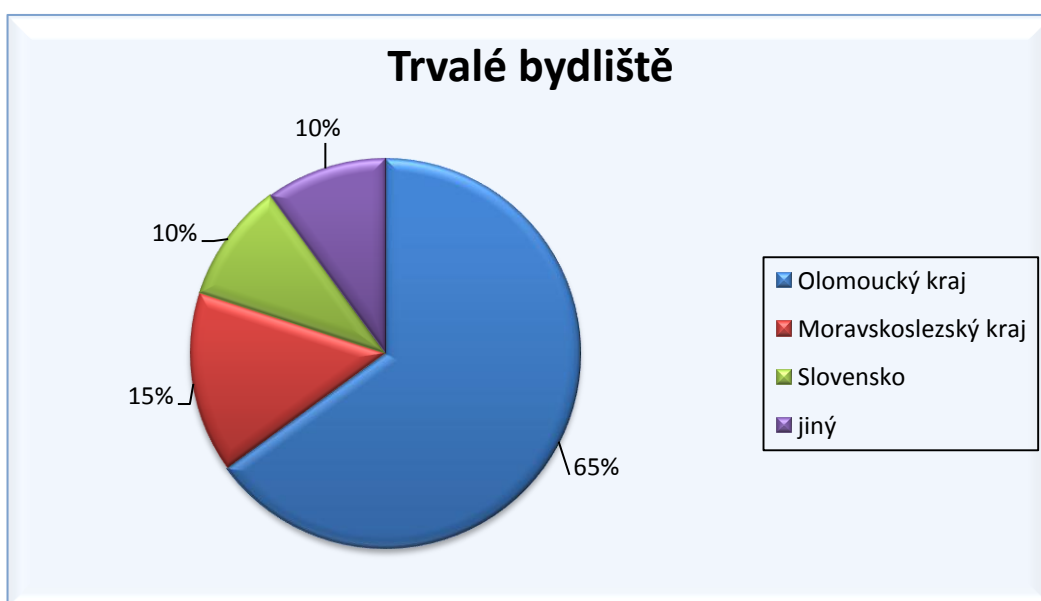
- a) Věk a trvalé bydliště
- b) Bydlení
- c) Peníze
- d) Zdravotní stav
- e) Využívání sociálních služeb

Graf č. 2: Věkové složení dotázaných

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Analýza odpovědí: Z odpovědí vyplývá, že nejpočetnější skupinu tvoří lidé ve věkovém rozmezí 39 – 44 let. Většina z respondentů této skupiny patří k lidem dlouhodobě žijícím na ulici.

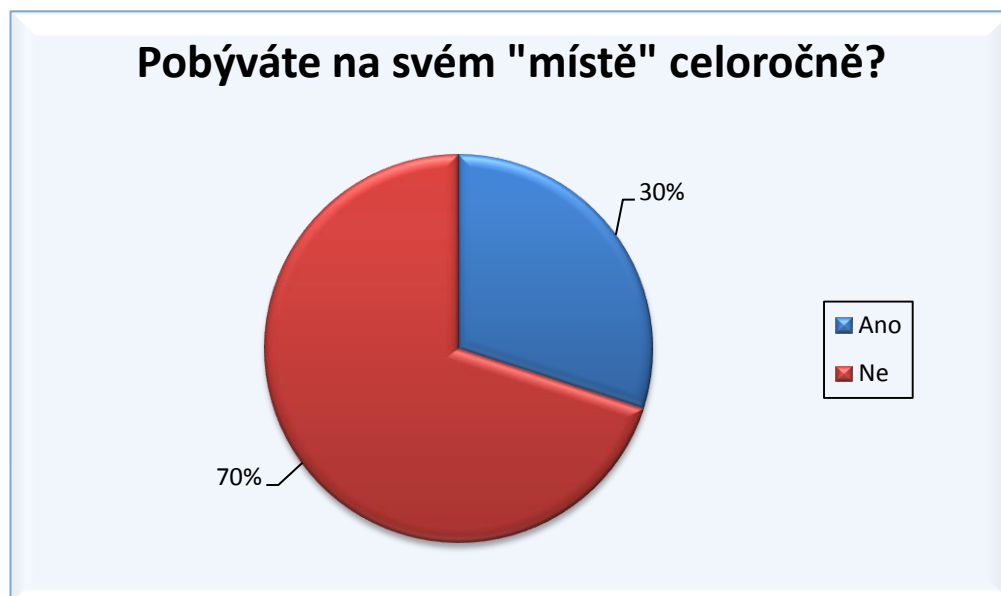

Graf č. 3: Trvalá bydliště respondentů

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

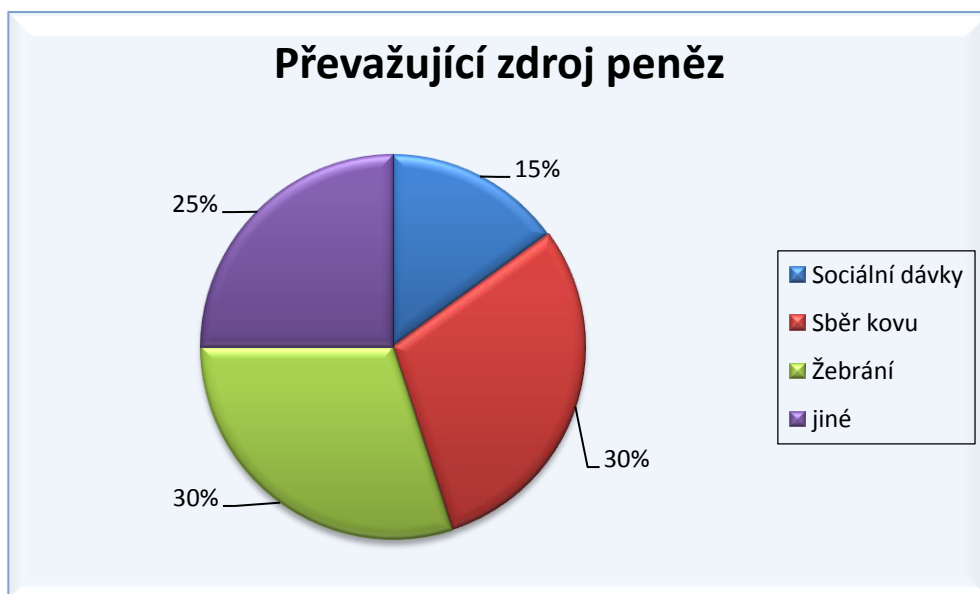
Analýza odpovědí: Jak je možné z grafu vidět, nejvíce respondentů uvedlo jako své trvalé bydliště Olomoucký kraj. Zajímavé je zastoupení respondentů ze Slovenska, kteří zde však žijí dlouhodobě.

Graf č. 4: Místa výskytu bezdomovců z hlediska sezónnosti

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Analýza odpovědí: Cílem této otázky bylo zjistit, do jaké míry jsou obývaná „místa“ využívána celoročně. Respondenti odpovídající „ano“ mají svá stanoviště většinou na „výhodných“ místech, tudíž zde setrvávají i v zimním období. Respondenti odpovídající „ne“ v zimě využívají zařízení pro lidi bez domova nebo se přesouvají na jiná místa, zvláště pak do blízkosti tepelných potrubí.

Graf č. 5: Zdroj financí respondentů

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Analýza odpovědi: Tato otázka mezi respondenty vzbuzovala poněkud rozpaky. Jak je vidět, svoje zastoupení zde mají dva dominantní způsoby obstarání financí – sběr kovu a žebrání. Mezi soc. dávkami převládá důchod (starobní i invalidní). Jako jiné zdroje zisku peněz byly uváděny kombinace různých možností a také v několika případech finanční výpomoc od příbuzných.

Graf č. 6: Zdravotní stav respondentů

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Analýza odpovědí: Na začátek je potřeba definovat kritéria odpovědí. Za bezproblémový stav považujeme takový stav, který respondenta nijak neomezuje a nenutí ho k návštěvě lékaře. Dobrý zdrav. stav, je takový, který nutí respondenta k občasným návštěvám lékaře a do jisté míry ho omezuje v denních činnostech a špatný zdrav. stav je takový, který vyžaduje pravidelnou docházku k lékaři. Většinou se jedná o stomatologické problémy a problémy s dolními končetinami.

Graf č. 7: Spokojenost respondentů s kvalitou poskytovaných sociálních služeb

Zdroj: Vlastní šetření, 2013

Analýza odpovědí: V této otázce jsme se zabývali kvalitou poskytovaných služeb, zaměřujících se na pomoc lidem bez domova. Nadpoloviční většina z oslovených si kvalitu služeb chválila. Celá čtvrtina respondentů však byla nespokojená a jako hlavní důvod uváděla nedostačující kapacity ubytovacích zařízení

a přísný režim v nich. Deset procent z oslovených respondentů vůbec sociálních služeb nevyužívá. Jednalo se o zástupce mladší generace bezdomovců.

9 Závěr

Jedním z hlavních cílů této práce byla definice bezdomovectví, pohled na situaci v ČR, srovnání se stavem ve vybraných státech a to jak z pohledu legislativního, tak i z pohledu přístupu státu a organizací, zabývajících se tímto jevem. Zvláštní pozornost pak byla věnována fenoménu bezdomovectví na území města Olomouce, s důrazem na změny za období mezi lety 2007 – 2013.

V první části práce byla pozornost zaměřena na vlastní definici bezdomovectví. Zde bylo potvrzeno, že samotná definice tohoto jevu je velice komplikovaná, neboť nelze posuzovat jako bezdomovectví jen to zjevné – viditelné v ulicích. Proto organizace FEANTSA vypracoval typologii Ethos, jejíž znění se nachází v příloze této práce. Dále byly zmíněny formy bezdomovectví i definice lidí, nejčastěji ohrožených bezdomovectvím. Následně proběhlo zdokumentování stavu této problematiky v ČR v době současné i minulé a pohled na situaci v jiných státech. Opomenuta nebyla ani legislativní stránka věci, kdy zvláště v Olomouci byl zaznamenán posun k lepšímu, avšak jak je z praktických poznatků viditelné, stále je co vylepšovat. Jedna z dalších částí byla věnována cestě „do“ a „z“ bezdomovectví, kdy bylo zahrnuto jak teoretické zhodnocení situace, tak i v rámci terénního průzkumu získané životní příběhy, popisující tuto dlouho a nesmírně těžkou životní cestu.

Poslední část práce byla zaměřena na fenomén bezdomovectví ve městě Olomouc. Na úvod je potřeba konstatovat, že jen díky usilovné práci lidí, pomáhajících osobám ohroženým či už přímo postiženým bezdomovectvím, je situace v Olomouci na poměrně dobré úrovni. Zvláště bych pak rád vyzdvihl činnost Charity Olomouc, kterou jsem měl možnost sledovat při práci v terénu. Speciální obdiv pak patří terénním sociálním pracovníkům, kteří svou práci dělají svědomitě a s láskou. Mezi původní cíle mělo patřit zjištění celkového počtu bezdomovců, žijících na území Olomouce, avšak jak již je popsáno v předchozí kapitole, pro potřeby samotného sečtení a analýzy je rozsah bakalářské práce nedostačující. Bezdomovecká komunita je natolik specifickou a do jisté míry i uzavřenou skupinou, že už samotné šetření, zpracované výše, bylo již tak dosti vysilující.

V příloze této práce je pak k dispozici v plném znění vyhláška města Olomouce, týkající se konzumace alkoholu na veřejných místech, výběr několika zákonů týkajících se bezdomovectví v ČR a dále pak typologie Ethos. Nechybí ani fotogalerie některých lokalit, obývaných olomouckými bezdomovci.

10 Summary

This work is focused on the definition of homelessness and especially on developments homelessness in Olomouc for the last 6 years. The main study area were facilities that provide assistance to the homeless, the overall situation in the city and is contained here my own research.

The first section contains basic definitions, laws and characteristics of currently. Attention is paid to the part which includes getting people off the street to normal life. In the final section is discussed the situation in Olomouc. Conducted several interviews with homeless people, which were then processed. this section has been given the most attention. Working with these people requires specific rules and it is very difficult. Most of them are people with no social ties. The total work is the phenomenon of homelessness that need to still be seen, because the problem is often overlooked.

11 Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BARTÁK, M. Bezdomovství v ČR: Zdravotní stav bezdomovců a jeho determinanty. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. 200 s. ISBN 978-80-7414-441-7

HAASOVÁ, J. Jak žijí v Olomouci ženy bez domova. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 100 s. ISBN 80-244-1238-1

HARTL, P. a HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1

HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. Bezdomovství – extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996. 107 s. ISBN 978-80-9022-920-4

HRADECKÝ, I. et al. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje, 2007. 52 s. ISBN 978-80-86451-13-8

HRADECKÝ, I. Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor – profily bezdomovství v ČR. Praha: Naděje, 2006. Tematická zpráva. 30 s.

HRUŠKA, L. et al. Studie o stavu bezdomovectví v Ostravě. Ostrava: Accendo, Proces, 2012. Tematická studie. 89 s.

MAREK, J. a STRNAD, A. a HOTOVCOVÁ, L. Bezdomovectví – v kontextu ambulantních a sociálních služeb. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1

MATOUŠEK, O. a KODYMOVÁ, P. a KOLÁČKOVÁ, L. Sociální práce v praxi – specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0

MATUCHA, J. Olomoučtí bezdomovci: bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie, 2007. 56 s. Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Michal Bíl, Ph.D.

PETEREK, L. Fenomén bezdomovectví – jak se dostat, žít a přežít na ulici v dnešní společnosti: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogiky, 2007. 66 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

PRŮDKOVÁ, T. a NOVOTNÝ, P. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0

ŠUPKOVÁ, D. et al. Zdravotní péče o bezdomovce v ČR. Praha: Grada, 2007. 64 s. ISBN 978-80-247-2245-0

ŠTĚCHOVÁ, M. Bezdomovci a vybrané sociálně patologické jevy. In: Časopis Kriminalistika 4/2009. Praha: MVČR. str. 265-267.

ŠTĚCHOVÁ, M. et al. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 11 s. ISBN 978-80-733-8069-4

Internet

AGENTURA AFP: V USA přibývá dětských bezdomovců. Týden.cz [online]. [2011] [cit.-2013-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/amerika/v-usa-pribyva-detskych-bezdomovcu_220620.html

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ: Ruští žebráci a bezdomovci půjdou do vězení. Týden.cz, [online]. [2007] [cit.-2013-03-12]. Dostupný z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/rusti-zebraci-a-bezdomovci-pujdou-dovezeni_15992.html?showTab=nejctenejsi-3

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: SLDB 2011 – Výsledky sčítání bezdomovců [online]. [2012] [cit.-2013-03-04]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/vysledky_scitani_bezdomovcu

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Bilance obyvatelstva ve městech v roce 2012 [online]. [2013] [cit.-2013-02-23]. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/bilance_obyvatelstva_ve_mestech_v_roce_2012_\(pred_bezne_udaje\)](http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/bilance_obyvatelstva_ve_mestech_v_roce_2012_(pred_bezne_udaje))

FEANTSA: Evropský konsenzus konference o bezdomovectví [online]. [2010] [cit.-2013-01-21]. Dostupný z WWW: <http://www.feantsa.org/spip.php?article327&lang=en>

FEANTSA: Hungary: Criminalisation of Homelessness in Hungarian [online]. [2013] [cit.-2013-02-08]. Dostupný z WWW: <http://www.feantsa.org/spip.php?article1208&lang=en>

GAZDÍK, R. Jste vojákem USA? Skončíte jako bezdomovec. Aktuálně.cz [online]. [2007] [cit.-2013-03-26]. Dostupný z WWW: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/amerika/clanek.phtml?id=514387>

CHARITA OLOMOUC [online]. [2013] [cit.-2013-04-02]. Dostupný z WWW: <http://www.olomouc.charita.cz/socialni-sluzby-SLD/stredisko-samaritan-pro-lidi-bez-domova.html>

CHARITA OLOMOUC [online]. [2013] [cit.-2013-04-02]. Dostupný z WWW: <http://olomouc.charita.cz/aktuality/nedostatek-financi-nas-nuti-zacit-omezovat-sluzby.html>

KNAJBLOVÁ, E. Zákaz alkoholu v Olomouci už vynesl radnici 50 tisíc korun. Česká televize [online]. [2012] [cit.-2013-03-27]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/163277-zakaz-alkoholu-v-olomouci-uz-vynesl-radnici-50-tisic-korun/>

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC [online]. [2013] [cit.-2013-04-05]. Dostupný z WWW: <http://www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby>

TLAČOVÁ AGENTURA SR: Tretinu bezdomovcov tvoria odchovanci detských domovov. TVnoviny.SK, [online]. [2010] [cit.-2013-03-18]. Dostupný z WWW: <http://tvnoviny.sk/spravy/domace/slovensko-tretinu-bezdomovcov-tvoria-odchovanci-detskych-domovov.html>

VALEŠ, M. Maďarsko zakazuje bezdomovce. Za spaní na ulici do vězení. Týden.cz, [online]. [2011] [cit.-2013-03-22]. Dostupný z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/madarsko-zakazuje-bezdomovce-za-spani-na-ulici-do-vezeni_218926.html

VÁLKOVÁ, H. Statistici: Mezi bezdomovci jsou čtyři stovky dětí i 80letí staříci. Idnes.cz, [online]. [2012] [cit.-2013-03-31]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zije-jedenact-tisic-bezdomovcu-dy0-domaci.aspx?c=A120917_102938_domaci_klm

WOJTKOWSKI, W. Are half a million people homeless in Poland? Cafebabel.co.uk, [online]. [2012] [cit.-2013-02-17]. Dostupný z WWW: <http://www.cafebabel.co.uk/article/40439/poland-vistula-homeless-raider-food-cold-winter.html>

ZUNTYCH, O. Zákaz pití na ulici platí půl roku. Nepomohl, zlobí se někteří Olomoučané. Olomoucký deník.cz [online]. [2012] [cit.-2013-03-25]. Dostupný z WWW: http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/zakaz-piti-na-ulici-plati-pul-roku-nepomohl-zlobi-se-nekteri-olomoucane-20120716.html

12 Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotogalerie vybraných lokalit, obývaných bezdomovci v Olomouci

Příloha č. 2: Obecně závazná vyhláška č. 9/2011, o zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebrání na veřejných prostranstvích

Příloha č. 3: ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR:

Příloha č. 4: Vybrané právní úpravy vztahující se k bezdomovectví

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Fotogalerie vybraných lokalit, obývaných bezdomovci v Olomouci

Obr. 1: Lokalita Hradisko

Autor: David Martinek, 15.3. 2013

Obr. 2: Lokalita Hradisko

Autor: David Martinek, 15.3. 2013

Obr. 3: Lokalita Hradisko

Autor: David Martinek, 15.3. 2013

Obr. 4: sídlo Charity Olomouc, středisko Samaritán

Autor: David Martinek, 30.4. 2013

Obr. 5: Lokalita Michalský výpad

Autor: David Martinek, 30.4. 2013

Obr. 6: Lokalita Havlíčkova

Autor: David Martinek, 27.4. 2013

Příloha č. 2: Obecně závazná vyhláška č. 9/2011, o zákazu konzumace alkoholických
nápojů a žebrání na veřejných prostranstvích

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC

OBECNĚ ZÁVAZNÁ VYHLÁŠKA č. 9/2011,

o zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebrání na veřejných prostranstvích

Zastupitelstvo města Olomouce na svém zasedání dne ..... se usneslo vydat v souladu s ustanovením § 10 písm. a) a § 84 odst. 2 písm. h) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, tuto obecně závaznou vyhlášku:

Článek 1
Úvodní ustanovení

Cílem této vyhlášky je v rámci zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku vymezit některá místa veřejných prostranství na území statutárního města Olomouce, na kterých se zakazuje konzumace alkoholických nápojů¹, zjevné umožňování konzumace alkoholických nápojů a žebrání.

---

¹ Viz § 2 písm. k) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Článek 2 Vymezení pojmů

(1) Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru².

(2) Konzumací alkoholických nápojů na veřejném prostranství se rozumí požívání alkoholického nápoje na veřejném prostranství nebo zdržování se na veřejném prostranství s otevřenou lahví nebo jinou nádobou s alkoholickým nápojem.

(3) Zjevným umožňováním konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství se rozumí rozlévání alkoholických nápojů nebo výdej otevřené láhve nebo jiné nádoby s alkoholickým nápojem.

(4) Žebrání je činností, která by mohla narušit veřejný pořádek ve statutárním městě Olomouci.

Za žebrání se podle této vyhlášky nepovažuje:

- a) vybírání peněz studenty související s ukončením střední školy – tzv. „poslední zvonění“,
- b) vybírání milodarů členy řeholních řádů (shromažďování finančních prostředků církvemi a náboženskými společnostmi registrovanými podle zvláštního právního předpisu³), a
- c) vybírání finančních prostředků v rámci veřejné sbírky⁴ a sjednávání dárcovství, při kterém nedochází k vybírání finančních prostředků v hotovosti.

Článek 3

Zákaz konzumace alkoholických nápojů na některých místech veřejných prostranstvích a výjimky

(1) Zakazuje se konzumace alkoholických nápojů a zjevné umožňování konzumace alkoholických nápojů na vymezených místech a plochách veřejného prostranství na území statutárního města Olomouce, které jsou uvedeny v příloze č. 1 této vyhlášky.

(2) Zákaz konzumace alkoholických nápojů a zjevné umožňování konzumace alkoholických nápojů se nevztahuje na:

- a) 31. prosinec a 1. leden příslušného kalendářního roku,
- b) restaurační předzahrádky, které jsou součástí restauračních zařízení, případně jiných provozoven, pokud jsou povoleny na základě příslušného rozhodnutí správního orgánu,
- c) prostor, v němž se koná akce pořádaná, spolupřádaná nebo povolená statutárním městem Olomouc.

(3) Rada města Olomouce může na základě písemné žádosti svým usnesením rozhodnout, zda správním rozhodnutím bude či nebude udělena výjimka ze zákazu stanoveného v odstavci 1 tohoto článku při konání kulturních, sportovních či jiných akcí. Žádost musí obsahovat:

---

² Viz § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

³ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů

⁴ Zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách), ve znění pozdějších předpisů

- a) náležitosti podání stanovené správním řádem,⁵
- b) označení druhu akce, datum konání, počátek konec a místo konání,
- c) předpokládaný počet osob, které se akce zúčastní,
- d) způsob zabezpečení pořadatelské služby.

Článek 4 Zákaz žebrání

Zakazuje se žebrání na vymezených místech a plochách veřejného prostranství na území statutárního města Olomouce, které jsou uvedeny v příloze č. 1 této vyhlášky.

Článek 5 Závěrečná ustanovení

Tato obecně závazná vyhláška nabývá účinnosti dnem 1.1.2012.

Martin Novotný
primátor

Ing. Ivo Vlach
1. náměstek
primátora

Vyvěšeno na úřední desku dne :
Sejmuto z úřední desky dne :

č.j.:

---

⁵ Viz § 37 zákona č. 500/2004 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů

Vymezení veřejných prostranství nebo jejich částí, kde je stanoven zákaz dle čl. 3 a
čl. 4 obecně závazné vyhlášky statutárního města Olomouce č. 9/2011

1. Veřejná prostranství na území městské památkové rezervace (její rozsah je dán hranicí, která vede na severní straně od křižovatky ulic Studentské a Legionářské ulic Studentskou a Dobrovského, na východní straně třídou Jiřího z Poděbrad, na jižní straně sleduje linii tereziánského opevnění, překračuje rameno řeky Moravy (Mlýnský potok) a pokračuje Aksamitovou ulicí a na západní straně probíhá třídou Svobody a Legionářskou zpět ke křižovatce s ulicí Studentskou. Je-li hranice městské památkové rezervace vedena ulicemi a vozovkami, zahrnuje vždy celý prostor nebo plochu těchto komunikací)⁶,
2. autobusové, tramvajové a vlakové zastávky v katastru města Olomouce a veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od nich,
3. autobusová nádraží a veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od autobusových nebo vlakových nádraží,
4. hřiště a dětská hřiště na území města Olomouce a veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od nich,
5. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od předškolních, školních a školských zařízení na území města Olomouce,
6. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od zdravotnických zařízení na území města Olomouce,
7. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od objektů prodávajících potraviny na území města Olomouce,
8. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od kostelů na území města Olomouce,
9. areály parků a parčíků na území města Olomouce.
10. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od objektů orgánů státní správy a samosprávy na území města Olomouce
11. veřejná prostranství v okruhu do 100 metrů od objektů, kde jsou poskytovány sociální služby

---

⁶ Viz Výnos Ministerstva kultury České socialistické republiky č.j. 16 417/87-VI/1 ze dne 21.12.1987 o prohlášení některých historických jader měst za památkové rezervace

Příloha č. 3: ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR:

ZJEVNÉ BEZDOMOVECTVÍ		SKRYTÉ BEZDOMOVECTVÍ		POTENCIÁLNÍ BEZDOMOVECTVÍ				
Koncepční kategorie	Operační kategorie	Životní situace		Generická (druhovlá) definice	Národní subkategorie	*		
BEZ STŘECHY	1	Osoby přežívající venku	1.1	Veřejné prostory nebo venku (na ulici)	Osoby přežívající na ulici	1.1.1	Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	b
	2	Osoby v noclehárně	2.1	Noclehárna	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny	2.1.1	Osoby v nízkoprahové noclehárně	b
BEZ BYTU	3	Osoby v ubytovnách pro bezdomovce	3.1	Azylový dům pro bezdomovce	Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním	3.1.1	Muži v azylovém domě	b
						3.1.2	Ženy v azylovém domě	b
						3.1.3	Matky s dětmi v azylovém domě	b
						3.1.4	Otcové s dětmi v azylovém domě	b
						3.1.5	Úplné rodiny v azylovém domě	b
						3.1.6	Osoby v domě na půli cesty	b
	3.2	Přechodná ubytovna	Osoby ve veřejných ubytovnách s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení	3.2.1	Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	b		
				3.2.1	Osoby v přístřeší po vystěhování z bytu	b		
	3.3	Přechodné podporované ubytování	Bezdomovci v přechodném bydlení se sociální podporou	3.3.1	Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	a		
	4	Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	4.1	Pobytové zařízení pro ženy	Ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím	4.1.1	Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese	a
						4.1.2	Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě	a
	5	Osoby v ubytovnách pro imigranty	5.1	Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl) ubytovnách z důvodu imigrace	Imigranti v přechodných	5.1.1	Žadatelé o azyl v azylových zařízeních	a
5.2			Ubytovny pro migrující pracovníky	Osoby v ubytovnách pro migrující pracovníky	5.2.1	Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	a	
6	Osoby před opuštěním instituce	6.1	Věznice a vazební věznice	Bez možnosti bydlení po propuštění	6.1.1	Osoby před opuštěním věznice	a	
		6.2	Zdravotnická	Zůstává déle z	6.2.1	Osoby před opuštěním	a	

ZJEVNÉ BEZDOMOVECTVÍ		SKRYTÉ BEZDOMOVECTVÍ			POTENCIÁLNÍ BEZDOMOVECTVÍ		
Koncepční kategorie	Operační kategorie	Životní situace		Generická (druhová) definice	Národní subkategorie	*	
			zařízení	důvodu absence bydlení	zdravotnického zařízení		
		6.3	Zařízení pro děti Bez možnosti bydlení	Bez možnosti bydlení	6.3.1 Osoby před opuštěním dětské instituce	a	
					6.3.2 Osoby před opuštěním péčovské péče	a	
	7	Uživatelé dlouhodobější podpory	7.1 Pobytová péče pro starší bezdomovce	Seniři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě	7.1.1 Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytované v azylovém domě	b	
			7.2 Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce	Dlouhodobé bydlení s podporou pro bývalé bezdomovce	7.2.1 Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	a	
NEJISTÉ BYDLENÍ	8	Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1 Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	8.1.1 Osoby přechodně bydlicí u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení)	a	
					8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)	a	
			8.2 Bydlení bez právního nároku	Bydlení bez právního nároku, nezákonné obsazení budovy	8.2.1 Osoby bydlicí v bytě bez právního důvodu	a	
					8.2.2 Osoby v nezákonné obsazené budově	b	
			8.3 Nezákonné obsazení pozemku	Nezákonné obsazení pozemku	8.3.1 Osoby na nezákonné obsazeném pozemku (zahradkářské kolonie, zemnice)	a	
	9	Osoby ohrožené vystěhováním	9.1 Výpověď z nájemního bytu	Výpověď z nájemního bytu	9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a	
			9.2 Ztráta vlastnictví bytu	Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a	
	10	Osoby ohrožené domácím násilím	10.1 Policejné zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí oběti domácího násilí	10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policejné zaznamenané případy – oběti	a	
	NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11	Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1 Mobilní obydlí	Mobilní obydlí, které není určeno pro obvyklé bydlení	11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, např. marigotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)	a
				11.2 Neobvyklá stavba	Nouzový přístřešek, bouda, chatrč, barák	11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
11.3 Provizorní stavba				Provizorní stavba	11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách např. bez kolaudace	a	
12		Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1 Obydlené neobyvatelné byty	Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení	12.1.1 Osoby žijící v nevhodném objektu – obydlí se stalo nezpůsobilým k obývání (dříve mohlo být obyvatelné)	a	
13		Osoby žijící v	13.1 Nejvyšší	Definované jako	13.1.1 Osoby žijící v	a	

ZJEVNÉ BEZDOMOVECTVÍ		SKRYTÉ BEZDOMOVECTVÍ		POTENCIÁLNÍ BEZDOMOVECTVÍ	
Koncepční kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhová) definice	Národní subkategorie	*
	přelidněném bytě	národní norma definující přelidnění	překračující nejvyšší normu podle rozměru nebo počtu místností	přelidněných bytech	

* použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b - bezdomovci

(Hruška a kol., 2012)

Příloha č. 4: Vybrané právní úpravy vztahující se k bezdomovectví

- Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů, v § 3 definuje bezdomovce jako osobu bez státního občanství.

- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, v § 10 nahlíží na bezdomovce jako na osoby, jejichž místem trvalého pobytu je ohlašovna, v jejímž územním obvodu se občan narodil, popř. v jejímž územním obvodu byl občanovi trvalý pobyt úředně zrušen.

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), zmiňuje třikrát „osoby bez přístřeší“ (v § 61, 63 a 69), jednou „osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ (v § 57), ale terminologii nedefinuje.

- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zmiňuje „fyzické osoby společensky nepřizpůsobené“ (v § 33), resp. „osoby nepřizpůsobivé“, mezi které lze zařadit vedle bezdomovců i jiné skupiny osob.

- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, se týká osob, které se nacházejí v hmotné nouzi.

- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Zdravotní péče o občany ČR, jež platí stejným měřítkem i pro osoby bez přístřeší, je v právním řádu ČR zakotvena:

- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů;

- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících

(zdroj: Hruška a kol., 2012)